

Unga nyanländas etablering

FOKUS 16:1

KARTLÄGGNING AV

ETABLERINGSUPPDRAGET

FOKUS 16

Våra delrapporter till **Fokus 16** är:

Fokus 16:1 Unga nyanländas etablering. Kartläggning av etableringsuppdraget

Fokus 16:2 Unga nyanländas etablering. Verksamhetsexempel och ungas röster.

Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Båda delrapporterna går också att ladda ner var för sig och som en hel rapport på www.mucf.se

© **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016**

Projektledare: **Cecilia Löfberg**

Språkgranskning: **Ingrid Bohlin**

Grafisk form: **Typisk Form designbyrå**

Omslagsfoto: **Astrakan/Scandinav**

Foto, inlaga: **S. 4–5 Amanda Sved/Scandinav, s. 8 Astrakan/Scandinav, s. 18 Jörgen Wiklund/Scandinav, s. 24, 45 Scandinav, s. 62 Leif Johansson/Scandinav, s. 68 Astrakan/Scandinav, s. 83 Fanny Hansson/Scandinav**

Tryck: **TMG Öresund**

Distribution MUCF

Box 17801, 118 94 Stockholm

Tfn: 08-566 219 00

e-post: info@mucf.se

webbplats: www.mucf.se

www.facebook.com/mucf.se

www.twitter.com/ungciv

ISBN: 978-91-88455-06-2

Unga nyanländas etablering

FOKUS 16:1

Kartläggning av etableringsuppdraget

Delrapport till Fokus 17

Ungas etablering i arbets- och samhällslivet

november 2016

Förord

Unga nyanländas etablering. Kartläggning av etableringsuppdraget är en delrapport inom ramen för myndighetens kartläggning och analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet som pågår 2016–2017. Delrapporten är en kartläggning och analys av unga nyanländas villkor för etablering i arbets- och samhällslivet med inriktning mot unga mellan 18–25 år som tar del av insatser i etableringsuppdraget. I den här delrapporten visar vi att unga inom etableringsuppdraget är en bortglömd grupp i den mening att de sällan betraktas som just unga, med de behov som unga har och med den möjlighet till individuella bedömningar, delaktighet och inflytande som unga bör ha. I många fall får de heller inte tillgång till de insatser som utvecklats för andra unga som behöver stöd i sin etablering.

Arbetet med Fokus 16:1 har genomförts inom avdelningen för utveckling och analys av Cecilia Löfberg, Marcus Ohlström och Berit Israelsson i samarbete med Tiina Ekman och Pontus Ekstedt.

Vi hoppas att delrapporten ska bidra till att öka kunskapen om unga nyanländas villkor för etablering. Både inom ramen för det nuvarande etableringsuppdraget och inför de förändringar av regelverk gällande nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet som är under bearbetning på Arbetsmarknadsdepartementet 2016–2018.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

1. Unga nyanländas etablering	9
2. Etableringsuppdraget	19
3. Etablering i arbetslivet	25
4. Etablering i samhällslivet	44
5. Unga i fokus	63
6. Förbättringsområden och förslag	69
Appendix	77
Bilaga 1, Uppdragsbeskrivning	82
Bilaga 2 Sammanfattning av Fokus 16:2	84
Referenser	88

Malmö C

KAPITEL 1

Unga nyanländas etablering

Myndighetens uppdrag

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning och tematisk analys av unga nyanlända kvinnors och mäns etablering i arbets- och samhällslivet (regeringsbeslut 2015a).¹ I den här delrapporten som är del 1 av två delar gör vi en kartläggning och tematisk analys. Vi beskriver också förbättringsområden och lägger förslag. Avslutningsvis redogör vi i appendix för pågående och kommande förändringar av lagar och förordningar rörande nyanländas etablering. Vår förhoppning är att delrapporten kan bidra till att uppmärksamma situationen för unga inom etableringsuppdraget och bidra till att förbättra villkoren för deras etablering. Denna delrapport är den första av två delar. I bilaga 2 finns en sammanfattning av del 2.

Ungdomspolitik

Den ungdomspolitiska propositionen från 2014 föreslår att målet för ungdomspolitik ska vara:

Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.”
(prop. 2013/14:191, s. 16)

¹ För uppdragsbeskrivning se bilaga 1.

Målet är sektorsövergripande. Det gäller inte enbart för ungdomspolitiken utan för alla politikområden som rör unga. Målet är också tänkt att relatera till målen för barnrättspolitiken och det europeiska samarbetet kring unga (prop. 2013/14:191).

I propositionen tydliggörs att alla statliga beslut och insatser som rör unga mellan 13 och 25 år bör ha ett *ungdomsperspektiv*. Ungdomsperspektivet ska ha sin utgångspunkt i att unga har tillgång till sina *mänskliga rättigheter* som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området.

Att ett ungdomsperspektiv utgår från mänskliga rättigheter tydliggör att unga mellan 13 och 25 år omfattas av mänskliga rättigheter på samma grunder som den övriga befolkningen. Varje enskild individ har rätt att utöva sina mänskliga rättigheter utan diskriminering.

Unga är en heterogen grupp med individuella rättigheter

Utöver att ett ungdomsperspektiv ska utgå från ungas rätt att få tillgång till sina mänskliga rättigheter är det också ett perspektiv som innebär att unga:

- *”betraktas som en mångfald individer*
- *bör stödjas att bli självständiga*
- *bör ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande”.*
(prop. 2013/14:191, s. 22)

En mångfald individer

Unga i åldern 13–25 år är en heterogen grupp i samhället, de är olika utifrån kön, könsidentitet, ålder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, variationer och nedsättningar i funktion, psykosocial bakgrund med mera. När samhället riktar insatser till unga är det viktigt att ta hänsyn till den mångfald av individer som innefattas när vi talar om unga eller unga vuxna.

Stödjas att bli självständiga

Unga har rättigheter också i sin utveckling av självständighet. När unga utvecklar sin självständighet bör deras handlingsutrymme inte begränsas av stereotypa könsroller, missbruk, tvång, förtryck, diskriminering, trakasserier, mobbning, påtryckningar av olika slag eller brist på ekonomiska resurser eller kunskap. Samhällets alla instanser har, utifrån Sveriges ungdomspolitik, ett ansvar för att motverka dessa faktorer i ungas liv.

Rätt att vara delaktiga

Delaktighet handlar både om att få göra sin röst hörd och om att få möjlighet att bidra med egna initiativ och eget arbete. Unga bör vara delaktiga och ha inflytande i sina egna liv och som brukare av samhällets insatser. Hur delaktigheten ska utformas handlar snarare om individens behov än om samhällets behov. Det centrala är att unga får möjlighet att vara delaktiga i att utveckla beslutsunderlag och i att genomföra insatser som berör dem som grupp.

Tolkning av uppdraget

Myndighetens kartläggning och tematiska analys belyser, i den här delrapporten, villkoren för unga nyanlända kvinnor och män mellan 18 och 25 år som har fått uppehållstillstånd i Sverige och som får del av insatser inom det så kallade etableringsuppdraget, reglerat i lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (SFS 2010:197).²

Unga nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet tolkas i den här rapporten som processen som för unga nyanlända mot ett självständigt vuxenliv. Vi menar att detta bland annat innebär arbete som ger

---

² Etableringsuppdraget omfattar nyanlända i åldern 20–64 år som beviljats uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande eller som anhörig till någon av dessa. Lagen omfattar också nyanlända flyktingar, kvotflyktingar och skyddsbehövande i åldern 18–19 år som saknar föräldrar i Sverige (SFS 2010:197). Etableringsuppdraget beskrivs mer ingående i kapitel 2.

försörjning, fungerande språkutveckling, god hälsa, tryggt boende och fungerande sociala nätverk. Detta bör grunda sig på att insatser som görs för unga har den unges bästa för ögonen, ger unga möjligheter till makt och delaktighet samt även beaktar ett jämställdhetsperspektiv.

Vi har valt att avgränsa delrapporten till att gälla unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget. MUCF har flera pågående uppdrag som belyser unga nyanländas situation i andra delar av etableringsprocessen. Bland annat uppdragen om övergången från skola till arbetsliv (regeringsbeslut 2015b), kartläggningen av den öppna fritidsverksamheten (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016a) samt om mötesplatser och socialt nätverkande (regeringsbeslut 2015c). MUCF har också nyligen publicerat en vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016b)

Det finns även andra aktörer som på uppdrag av regeringen arbetar speciellt med ungas villkor för etablering.

- **Delgationen för unga till arbete (Dua).**

*”I december 2014 beslutade regeringen om en delegation för större genomslag för arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet på lokal nivå. Dua har i uppdrag att verka för att arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet får större genomslag på lokal nivå. Dua ska främja statlig och kommunal samverkan och utveckling av nya samverkansformer. Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 aviserat att Duas uppdrag ska utökas till att också gälla samverkan rörande nyanländas etablering på arbetsmarknaden.”*³

Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 28 februari 2018

- **Nationella samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar**

Regeringen beslutade om en nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar den 25 januari 2015 som ”ska fungera

---

3 <https://www.dua.se/article/om-delegationen>, nedladdad 18 oktober 2016, kl. 16.00 och <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2016/09/prop.-2016171/>, nedladdad 18 oktober 2016 kl. 16.16. För mer information se www.dua.se.

som nationell samordnare, ska främja förbättrad samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och organisationer på nationell, regional och lokal nivå kring insatser för unga som varken arbetar eller studerar.” (kommittédirektiv 2015:70, s. 1). *”Utredaren har också i uppdrag att främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kommuner när det gäller aktivitetsansvaret för ungdomar.”* (kommittédirektiv 2016:82, s. 1). Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 28 februari 2018.

Inga av de kunskapsuppdrag, insatser eller aktörer som vi nämnt i tidigare stycken belyser särskilt villkoren för de unga nyanlända kvinnor och män som befinner sig inom ramen för etableringsuppdraget. Inte heller några andra myndighets- eller forskningsrapporter om etableringsuppdraget som vi tagit del av belyser särskilt situationen för unga.⁴ När vi gjorde vårt inledande bakgrundsarbete inför delrapporten bedömde vi därför att unga inom ramen för etableringsuppdraget är en bortglömd grupp. Den kunskap som finns om deltagarna i etableringsuppdraget, och om deltagarnas villkor, refererar i de flesta fall till hela målgruppen för etableringsuppdraget som är nyanlända i åldern 18–64 år.

Ett område i förändring

Under den tid vi haft för kartläggning och analys av unga nyanländas villkor inom ramen för etableringsuppdraget har även andra myndigheter arbetat med att granska villkor och arbeta fram förbättringsåtgärder för nyanländas etablering. Lagändringar har trätt i kraft och förslag på flera nya förordningar bearbetas just nu av regering och riksdag. Sist i denna rapport redogör vi i appendix för kommande lagar och förordningar samt förslag på lagändringar och förordningar som vi ser som betydelsefulla för ungas fortsatta villkor för etablering. Dessa förändringar har vi inte haft möjlighet att ta hänsyn till i vår

---

4 Vissa rapporter finns kring kvinnors och mäns olika villkor (jfr Larsson 2015, SOU 2012:69). Riksrevisionen (2014) nämner också kort unga nyanlända.

kartläggning. Vi har kartlagt villkoren för unga nyanlända som de ser ut 2016.

I budgetpropositionen för 2016 framkommer att regelverket för etableringsuppdraget bör ses över i syfte att underlätta administrationen och skapa ökad flexibilitet och effektivitet (prop 2015/16:1). Under 2016 har Arbetsmarknadsdepartementet påbörjat detta arbete. I oktober 2016 skickade de ut en departementspromemoria med förslag på ändringar i regelverken på remiss (Ds 2016:35).⁵

Underlag för kartläggning och analys

I vårt arbete med kartläggning och analys inför den här rapporten har vi tagit del av lagar och förordningar, forskning, myndighetsrapporter och andra former av skrifter om etableringsuppdraget, om unga nyanlända och om unga nyanlända i etableringsuppdraget. MUCF har i arbetet med delrapporten samverkat med, och tagit in underlag från, Delegationen för unga till arbete (Dua), Nationella samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) samt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Vi har efterfrågat och fått särskild åldersindelad statistik från Arbetsförmedlingen. I Fokus 16:2 (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016c) presenterar vi resultat utifrån våra besök i region och kommuner och två intervjustudier med unga nyanlända kvinnor och män.

Kunskap om unga nyanländas etablering

Den övergripande bild MUCF har fått är att det saknas kunskap om unga nyanländas etablering i arbets- och samhällsliv, inte bara om unga inom etableringsuppdraget utan om unga nyanlända generellt.

---

⁵ Vi redogör mer ingående för de förslag som framkommer i departementspromemorian i kapitel 2.

Viss kunskap finns om unga utrikes föddas etablering, men den gäller sällan nyanlända unga eller unga inom etableringsuppdraget.

I en rapport till *Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi*, den så kallade ESO-rapporten om ungas etablering på arbetsmarknaden (Engdahl & Forslund 2015), konstateras att unga generellt har goda möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Etableringen kan, skriver författarna, ta lång tid, men de flesta unga hittar vägar in på arbetsmarknaden på egen hand. Inga tecken finns heller på att ungas etablering har blivit svårare över tid (Engdahl & Forslund 2015). En studie från MUCF, då Ungdomsstyrelsen, visar på en långsamt stigande etableringsålder fram till mitten av 1990-talet, därefter har inga nämnvärda förändringar skett (Ungdomsstyrelsen 2013).

Däremot finns specifika grupper som möter särskilda svårigheter i sin arbetslivsetablering. År 2015 summerades arbetslösheten för in-skrivna arbetslösa mellan 16 och 24 år som varit utan arbete i mer än 90 dagar för utrikes födda till 11,2 procent. Andelen killar var större än andelen tjejer.⁶ För inrikes födda var andelen för samma år 4,2 procent. Andelen som varken arbetade eller studerade 2014 bland de utrikes födda i åldern 16–24 år var 15,0 procent och bland de inrikes födda 6,0 procent. Andelen som varken arbetade eller studerade bland utrikes födda tjejer 2014 var 16,6 procent och bland utrikes födda killar 14,0 procent.⁷

ESO-rapporten (Engdahl & Forslund 2015) om ungas etablering nämner också utrikes födda och i synnerhet utrikes födda som invandrat till Sverige under de sena tonåren som en grupp som har svårare än andra grupper att etablera sig på arbetsmarknaden. Även unga som saknar slutbetyg från gymnasiet har svårare att etablera sig.

Delegationen för unga till arbete gör en liknande bedömning men specificerar gruppen utrikes födda till de som är födda utanför Europa (Delegationen för unga till arbete 2016). Regeringen hänvisar

6 http://www.ungidag.se/indikator/arbete_och_boende/arbetsloesa-i-mer-aen-tre-manader, nedladdad 14 oktober 2016, kl. 15.15.

7 http://www.ungidag.se/indikator/arbete_och_boende/varken-arbetar-eller-stude-rar-uvasi, nedladdad 14 oktober 2016, kl. 15.15.

i sin strategi *Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar* (regeringens strategi 2015) till ESO-rapportens bedömning, men lägger till att det är en riskfaktor i sig att under en längre tid varken arbeta eller studera, en risk som dessutom förstärks ju längre situationen består.

Vi vet också att utrikes födda är en utsatt grupp på bostadsmarknaden. Särskilt utsatta är bland annat de som fötts i Mellanöstern eller Afrika (Ungdomsstyrelsen 2011). Utrikes födda, arbetslösa och de som kommer från studieovana hem har också svårare än andra att klara löpande utgifter (Ungdomsstyrelsen 2013). En större andel utrikes födda unga (17 procent) jämfört med inrikes födda (10 procent) har känt sig kränkta på grund av diskriminering.⁸ Skillnaden mellan utrikes födda tjejer och killar är inte signifikant. Andelen utrikes födda unga som uppger en låg ekonomisk standard (46,9 procent) är högre än andelen inrikes födda unga som anger detta (26,3 procent).⁹ Bland de som är utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard något högre för tjejer än för killar.

Unga i åldern 18–25 år som faller inom ramarna för etableringsuppdraget uppfyller ofta flera av dessa kriterier. De är utrikes födda, nästan alla utanför Europa, och har kommit till Sverige nyligen, i sena tonåren alternativt några år därefter. Som vi visar i denna rapport saknar en tredjedel avslutad grundskola och totalt hälften saknar avslutad gymnasieutbildning. Få har erfarenhet av arbete eller studier i Sverige utöver de insatser de får inom ramen för etableringsuppdraget. Utöver det tenderar nyanlända, både unga och äldre, att såväl ha svaga sociala nätverk som bristfälliga kunskaper i svenska, två faktorer som vi vet försvårar etablering på arbetsmarknaden (Joyce 2015). Många bär dessutom på psykiska eller fysiska trauman som påverkar deras förmågor negativt (Socialstyrelsen 2015).

Även om kunskapsläget kring gruppen unga nyanlända är svagt

8 http://www.ungidag.se/indikator/fysisk_och_psykisk_halsa/kraenka-pa-grund-av-diskriminering, nedladdad 10 oktober 2016, kl. 14.50.

9 http://www.ungidag.se/indikator/ekonomisk_och_social_utsatthet/lag-ekonomisk-standard1, nedladdad 10 oktober 2016, kl. 14.50.

finns all anledning att tro att de möter betydande utmaningar i sin etablering i arbets- och samhällslivet.

Ungdomspolitiken förpliktigar

Att ungdomspolitiken är sektorsövergripande innebär att den gäller för alla statliga beslut och insatser som rör unga, oavsett politik- eller verksamhetsområde. Ungdomspolitiken gäller även för unga nyanlända inom etableringsuppdraget.

Ett syfte med delrapporten, utöver att kartlägga och tematiskt analysera unga nyanländas etablering i arbets- och samhällsliv, är att sätta fokus på gruppen. MUCF menar att de insatser som görs för unga nyanlända inom etableringsuppdraget inte reflekterar målen för ungdomspolitiken. Vi kan inte heller se att ungdomsperspektivet, som det beskrivs i den ungdomspolitiska propositionen, fått tillräckligt genomslag.

I slutdiskussionen kopplar vi vår analys till de ungdomspolitiska målen och visar hur ett ungdomsperspektiv kan främja goda insatser för unga inom etableringsuppdraget. Det är myndighetens förhoppning att delrapporten kan bidra till att uppmärksamma situationen för unga inom detta uppdrag och bidra till att förbättra villkoren för deras etablering.

KAPITEL 2

Etableringsuppdraget

Den 1 december 2010 trädde *lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare* i kraft (SFS 2010:197). I och med den nya lagen övertog Arbetsförmedlingen det samordnande ansvaret för nyanlända från kommunerna i det så kallade etableringsuppdraget. Syftet med reformen var att underlätta och påskynda nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet samt att underlätta samarbetet mellan berörda myndigheter. Utöver ansvaret för samordningen fick Arbetsförmedlingen också ansvar för att tillhandahålla arbetsmarknadsrelaterade insatser. Kommunerna fick ansvar för språkundervisning och samhällsorientering. I propositionen som låg till grund för reformen fanns en uttalad ambition att särskilt fokusera på att ge nyanlända förutsättningar för egenförsörjning (prop. 2009/10:60).

I oktober 2016 lämnade Arbetsmarknadsdepartementet en promemoria där de föreslår att etableringsuppdraget den 1 januari 2018 ska ersättas av ett arbetsmarknadspolitiskt program kallat etableringsprogrammet (Ds 2016:35). De förändringar som föreslås rör framför allt etableringsverksamhetens struktur. Inga större förändringar har föreslagits för innehållet, det vill säga vilka insatser som nyanlända ska få ta del av. Tanken är att, som det uttrycks i promemorian, etableringsprogrammet ska bli ett paraplyprogram inom vilket den nyanlända ska kunna ta del av alla insatser som är nödvändiga för hens etablering i arbets- och samhällslivet.

Nedan beskriver vi etableringsuppdraget som det ser ut i dag och med kommentarer utifrån de förändringar som har föreslagits.

Etableringsuppdraget - i dag och framöver

Etableringsuppdraget som det ser ut i dag omfattar nyanlända i åldern 20–64 år som beviljats uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande eller som anhörig till någon av dessa. Uppdraget omfattar också nyanlända flyktingar, kvotflyktingar och skyddsbehövande i åldern 18–19 år som saknar föräldrar i Sverige (SFS 2010:197). I Arbetsmarknadsdepartementets promemoria (Ds 2016:35) föreslås att ett kommande etableringsprogram endast ska omfatta nyanlända i åldern 20–64 år. De i åldern 18–19 år ska inte längre omfattas, vare sig de har föräldrar i landet eller inte.

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att upprätta en individuell etableringsplan för alla berörda som har minst 25 procents förmåga att delta i etableringsinsatser och som inte redan förvärvsarbetar eller går på gymnasium. Planen ska utgå från den enskildes familjesituation, hälsa, utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet och utarbetas utifrån den nyanländes egna preferenser. Planen ska minst innehålla undervisning i svenska och samhällsorientering samt aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet (SFS 2010:409). I promemorian (Ds 2016:35) föreslås att etableringsplanen ska ersättas med en individuell handlingsplan av det slag som övriga arbetssökanden har redan i dag. En viktig skillnad mot dagens etableringsplan är att en individuell handlingsplan inte ska upprättas utifrån den enskildes preferenser utan utifrån handläggarens bedömning av den enskildes behov. Förslaget innebär därmed att den enskildes inflytande över sin egen etablering skulle minska.

Etableringsplanen ska som grundregel upprättas inom två månader från att uppehållstillstånd ges. För den som vistats på Migrationsverkets anläggningsboenden gäller att planen ska upprättas inom en månad från det att hen tagits emot av en kommun, dock senast ett år efter folkbokföringen i kommunen (SFS 2010:409). Etableringsplanen ska i regel vara på heltid, 40 timmar per vecka. Den ska omfatta högst 24 månader med vissa möjligheter till förlängning vid till exempel föräldraledighet. Planen upphör att gälla när den löpt ut, alternativt när den nyanlände arbetat heltid under minst sex månader, påbörjat

en utbildning på högskolenivå eller utan godtagbart skäl avvisat erbjudet arbete (SFS 2010:409). Arbetsmarknadsdepartementets promemoria (Ds 2016:35) föreslår ökade möjligheter att delta i etableringsinsatser på deltid, till exempel vid föräldraledighet. I övrigt föreslås inga nämnvärda förändringar i detta avseende.

Andra centrala aktörer med uppdrag inom etableringen är, utöver Arbetsförmedlingen, kommunerna inklusive Sveriges Kommuner och Landsting, länsstyrelserna, Migrationsverket och Försäkringskassan.¹⁰ Inga större förändringar föreslås här.

Utvärderingar av etableringsuppdraget

Stockholms universitet publicerade under 2016 en effektutvärdering av etableringsuppdraget, på uppdrag av 2010 års regering. Utvärderingen redovisar positiva effekter på nyanländas etablering i arbetslivet (Andersson Joona, Wennemo Lanninger & Sundström 2016). Etableringen i samhällslivet undersöktes inte. Tre år efter inskrivning har de som tagit del av etableringsinsatserna 7,5 procent högre sysselsättningsgrad och 22 procent högre årsinkomst jämfört med kontrollgruppen. Effekterna är i samma storleksordning för kvinnor som för män. Kvinnors sysselsättningsgrad och årsinkomst är dock avsevärt lägre än mäns.

Tidigare utvärderingar fokuserade främst på institutionella förutsättningar och endast i mindre grad på hur deltagarnas etablering faktiskt påverkats. En tidig rapport från Statskontoret (2012) noterade långa handläggningstider, bristande anpassningar till målgruppens förutsättningar och bristande samordning mellan myndigheter. Vidare noterades att arbetsmarknadsperspektivet stärkts genom etableringsuppdraget, men inte i den utsträckning som regeringen förväntade sig (Statskontoret 2012).

Riksrevisionen (2014) presenterade en omfattande granskning två år senare. Deras rapport upprepade delvis Statskontorets kritik men

¹⁰ <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Om-etableringsuppdraget.html>, nedladdad 28 juni 2016.

noterade också att det fanns stora variationer i hur väl etableringen lyckas mellan olika kommuner. Rapporten lyfte också att etableringsuppdraget i praktiken inneburit en uppdelning av ansvar mellan stat och kommun som i vissa fall påverkade vilka insatser nyanlända fick ta del av. En del kommuner erbjöd inte kommunala platser för praktik eller liknande förrän deltagarnas etableringsplaner löpt ut. Det medförde att nyanländas etablering fördröjdes i onödan.

Vidare pekade Riksrevisionen på bristande framsteg i etableringen av enskilda nyanlända. Otillräckliga språkkunskaper och logistiska svårigheter att bedriva sfi-studier parallellt med andra insatser lyftes särskilt fram som anledningar till det. Även fysiska och psykiska trauman för den enskilde och brist på meningsfulla aktiviteter inom ramarna för etableringsuppdraget sågs som betydande hinder.

Till skillnad från andra utvärderingar MUCF tagit del av uppmärksammade Riksrevisionen (2014) också ungas särskilda villkor. Rapporten lyfter bland annat unga nyanländas låga utbildningsnivå och att få unga bedriver vuxenstudier som en del av sin etableringsplan eller strax efter tiden med etableringsplan. Situationen är liknande för äldre nyanlända men Riksrevisionen lyfter den låga utbildningsnivån och det låga studiedeltagandet som extra allvarligt för unga med tanke på att unga har ett längre arbetsliv framför sig.

Riksrevisionen uppmärksammar också att ekonomiska incitament styr unga i åldern 18–19 år mot etableringsuppdraget och bort från gymnasiestudier. Till sist pekar de på att gruppen mycket unga, här utan vidare specifikation av ålder, är överrepresenterade bland de vars etablering tenderar att stanna av eller gå långsamt. Trots bristerna ansåg dock företrädare för både stat och kommun att etableringsreformen inneburit förbättringar, återigen enligt Riksrevisionen (2014). I synnerhet lyfte rapporten att de nyanlända i och med reformen skrivs in på Arbetsförmedlingen i ett betydligt tidigare skede än förut. Därmed får de snabbare ta del av framför allt arbetsmarknadsrelaterade insatser.

En utvärdering beställd av Länsstyrelsen i Södermanlands län har uppmärksammat bristen på lokal autonomi, särskilt för Arbetsförmedlingens del. Kommuner kan ta egna initiativ medan lokala

arbetsförmedlingar endast har begränsad möjlighet att utveckla lokala insatser (Tovatt 2014).

De förändringar som föreslagits i Arbetsmarknadsdepartementets promemoria (Ds 2016:35) tar sin avstamp i de utvärderingar och erfarenheter som har gjorts sedan etableringsuppdraget lanserades 2010.

KAPITEL 3

Etablering i arbetslivet

Den generella bild som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har fått är att det saknas kunskap om de specifika villkor som gäller för etableringen av unga nyanlända kvinnor och män i åldern 18–25 år inom etableringsuppdraget. Kartläggningen i det här kapitlet och i nästa grundar sig på ett litet antal forsknings- och myndighetsrapporter som till stora delar behandlar hela gruppen nyanlända i åldern 18–64 år inom etableringsuppdraget. I den mån det är möjligt belyser vi de villkor som gäller för unga kvinnor och unga män specifikt, i övrigt belyser vi de villkor som gäller både för unga och för äldre, men som vi uppfattar som särskilt relevanta för unga.

Nedan redogör vi för de insatser som görs för nyanländas etablering i arbetslivet inom ramen för etableringsuppdraget. Vi presenterar också statistik kring ungas deltagande i etableringsinsatser som är framtagen av Arbetsförmedlingen särskilt för den här rapporten. I kapitel 4 belyser vi insatser för nyanländas etablering i samhällslivet.

Arbetslivsrelaterade etableringsinsatser

När etableringsuppdraget lanserades 2010 fanns en uttalad ambition att särskilt fokusera på att stödja nyanländas förutsättningar för egenförsörjning (prop. 2009/10:60). Ansvaret för att tillhandahålla de

direkt arbetslivsrelaterade insatserna inom etableringsuppdraget lades på Arbetsförmedlingen (SFS 2010:197).¹¹

Genom Arbetsförmedlingen ges nyanlända inom etableringsuppdraget möjlighet att delta i arbetsmarknadspolitiska program och i arbetsförberedande insatser. Även andra insatser kan förekomma och en nyanländ kan delta i insatser av flera slag parallellt. Här redogör vi för insatserna som de beskrivs av Arbetsförmedlingen (2015) samt i andra relevanta källor.

- *Arbetsmarknadspolitiska program* syftar till att påskynda och underlätta den enskildes etablering på arbetsmarknaden. Program inom etableringsuppdraget inkluderar bland annat kommunal vuxenutbildning, förberedande utbildning, arbetsmarknadsutbildning, arbetspraktik och arbetsträning med handledare (Arbetsförmedlingen 2015).
- *Arbetsmarknadsförberedande insatser* syftar till att föra den enskilde närmare arbetsmarknaden, till exempel genom att förbättra självförtroende och motivation samt genom att vägleda och vidga perspektiv. Insatser inom etableringsuppdraget inkluderar bland annat cv-skrivning, intervjuteknik, sociala aktiviteter (till exempel studiebesök), att lära sig använda allmänna kommunikationer, deltagande i föreningsliv samt hälsofrämjande aktiviteter (till exempel sjukgymnastik och samtalsterapi) (Arbetsförmedlingen 2015).

---

11 I Arbetsmarknadsdepartementets promemoria (Ds 2016:35) föreslås inga förändringar i detta avseende. Promemorian föreslår en ny struktur där etableringsuppdraget ersätts av ett arbetsmarknadspolitiskt program, kallat etableringsprogrammet. Innehållet i det nya etableringsprogrammet föreslås dock i huvudsak vara detsamma som innehållet i dagens etableringsuppdrag. Etableringsprogrammet bör, enligt promemorian, utformas som ett paraplyprogram, inom vilket den nyanlända kan ta del av alla insatser som är nödvändiga för hans etablering i arbets- och samhällsliv. Både ambitionen att särskilt fokusera på nyanländas förutsättningar för egenförsörjning och ansvarsfördelningen mellan berörda aktörer föreslås ligga fast.

Andra arbetslivsrelaterade etableringsinsatser är till exempel snabbspår och validering av kompetenser och erfarenheter.

- *Snabbspår* syftar till att erbjuda praktik, språkträning och utbildning i en sammanhållen process. Snabbspåren är framtagna av arbetsmarknadens parter i samarbete med Arbetsförmedlingen.¹²
- *Validering* syftar till att översätta kompetenser och erfarenheter från andra länder till svenska förhållanden. Validering av yrkeskompetenser och yrkeserfarenheter görs genom Arbetsförmedlingen. Validering av högre utbildning görs bland annat av Socialstyrelsen och Universitets- och högskolerådet (UHR).¹³

Arbetsförmedlingen erbjuder även ekonomiskt stöd till arbetsgivare för att underlätta nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Flera stödformer finns. Två stödformer som är vanliga inom etableringsuppdraget är instegsjobb och nystartsjobb (Arbetsförmedlingen 2015).

- *Instegsjobb* ersätter arbetsgivaren med upp till 80 procent av lönekostnaden, dock högst 800 kronor om dagen. Ytterligare 50 kronor om dagen kan utgå för handledningskostnader. Instegsjobb riktar sig till nyanlända som har eller har haft etableringsplan samt till andra utrikes födda som invandrat till Sverige nyligen, normalt inom de senaste 36 månaderna (SFS 2015:503).
- *Nystartsjobb* ersätter arbetsgivaren med en eller två gånger arbetsgivaravgiften på löner upp till 22 000 kronor per månad (maximal ersättning 6 912 kronor respektive 13 825 kronor per månad) i 12 till 120 månader, beroende på den anställdes ålder. Nystartsjobb riktar sig till den som varit arbetslös en längre tid eller som på annat sätt står långt ifrån arbetsmarknaden (SFS 2006:1481).

---

12 <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Snabbspar.html>, nedladdad 30 augusti 2016, kl. 16.15.

13 <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Insatser-for-nyanlanda.html>, nedladdad 30 augusti 2016, kl. 16.15.

Den som fullföljt sin etableringsplan men som fortfarande behöver insatser från Arbetsförmedlingen har rätt att fortsätta inom jobb- och utvecklingsgarantin eller inom jobbgarantin för ungdomar (Arbetsförmedlingen 2015). Som inskriven i jobb- och utvecklingsgarantin eller i jobbgarantin för ungdomar har man rätt att delta i vissa aktiviteter, till exempel praktik. Man får också aktivitetsstöd. Den som avbryter sin etableringsplan i förtid är inte automatiskt kvalificerad till jobb- och utvecklingsgarantin eller till jobbgarantin för ungdomar.¹⁴

MUCF har inte kännedom om några insatser i etableringsuppdraget på nationell nivå som är specifikt utvecklade för unga eller tillgängliga endast för unga. Däremot ska unga i etableringsuppdraget, men inte äldre i uppdraget, ha tillgång till alla de insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder unga utanför etableringsuppdraget. Vilka etableringsinsatser som unga faktiskt erbjuds varierar dock mellan olika lokala arbetsförmedlingar.

Lokala och lokalt tillgängliga initiativ

Kommunerna kan ta egna initiativ för att möta nyanländas särskilda behov utöver vad etableringsuppdraget kräver. I Fokus 16:2 (Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor 2016b) beskriver vi hur unga inom etableringsuppdraget kan få tillgång till verksamhet som bedrivs inom så kallade *en väg in-*, *navigator-* eller *ungcenter*. Vid sådana center får unga som står långt ifrån arbetsmarknaden en samlad ingång till alla relevanta myndighetskontakter. De får också stöd och hjälp att hitta praktikplatser och vägar till studier.

Det är dock inte självklart att den verksamhet som bedrivs vid en väg in-, navigator- eller ungcenter görs tillgänglig också för unga i etableringsuppdraget. MUCF har inga uppgifter om hur vanligt det är att

---

¹⁴ I det föreslagna etableringsprogrammet (Ds 2016:35) är tanken att etableringsplaner ska ersättas av individuella handlingsplaner av det slag som andra arbetssökanden har redan i dag. Syftet är, bland annat, att skapa kontinuitet i den enskildes etablering. Man ska inte behöva gå från ett system till ett annat. Ingenting nämns i promemorian om att ändra rätten att gå över till jobb- och utvecklingsgarantin eller till jobbgarantin för unga efter att etableringstiden löpt ut.

unga inom etableringsuppdraget har tillgång till befintlig verksamhet riktad mot andra unga.¹⁵

Även Arbetsförmedlingen kan i viss utsträckning bedriva lokala eller regionala projekt riktade mot nyanlända, unga eller äldre, utöver vad som krävs enligt etableringsuppdraget. Som huvudregel är lokala arbetsförmedlingars autonomi begränsad, undantaget är projekt finansierade av Europeiska socialfonden (ESF) som drivs av Arbetsförmedlingen i egen regi eller tillsammans med externa partner (Tovatt 2014). Sådana projekt kan drivas lokalt eller regionalt eller av Arbetsförmedlingen nationellt med spridning över hela eller delar av landet.

Civilsamhället

Civilsamhället kan utgöra en viktig kraft för att stödja etableringen av nyanlända. MUCF har genomfört en kartläggning av civilsamhällesorganisationers sociala insatser (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016c). Där konstateras att de vanligaste insatserna för att stödja nyanländas etablering i arbetslivet är språkcaféer och läxläsning, mötesplatser där nyanlända kan träffa etablerade svenskar, praktikplatser för nyanlända i organisationens egen regi samt stödverksamhet som på annat sätt syftar till att hjälpa nyanlända till arbete eller studier utanför den egna organisationen. En fördjupningsstudie, också genomförd av MUCF, nämner även andra insatser som vanligt förekommande, till exempel rådgivning och vägledning i etableringsprocessen, kompetensutveckling samt vägledning in i föreningslivet (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016a).¹⁶ Nämn- da fördjupningsstudie (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016a) ger flera exempel på hur civilsamhället kan involveras i

---

15 Ett syfte med det föreslagna etableringsprogramet (Ds 2016:35) är att samordna Arbetsförmedlingens etableringsverksamhet med deras övriga verksamhet. Om det kan påverka kommunerna att öppna sina satsningar riktade mot övriga unga också för unga i etableringsverksamheten återstår att se.

16 Undersökningarna är gjorda inom ramen för MUCF:s uppdrag inom civilsamhällespolitiken. De har inte särskilt fokuserat på insatser riktade mot unga.

etableringsverksamheten. I Fokus 16:2 (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016b) redogör vi för *Nätverk-Aktivitet-Delaktighet* (NAD), ett utvecklingsprojekt inom Partnerskap Skåne för att främja samarbetet mellan civilsamhället och etableringsuppdraget.

Hur går det för unga i etableringsuppdraget?

De utvärderingar som gjorts av uppdraget har, med få undantag, behandlat gruppen nyanlända som helhet, utan att skilja ut de unga.

Riksrevisionens rapport *Att tillvarata och utveckla nyanländas kompetens. Rätt insats i rätt tid?* (2014) är en av få rapporter som specifikt uppmärksammar ungas villkor. Rapporten lyfter fram att unga i låg grad bedriver vuxenstudier som en del av sin etableringsplan eller strax efter tiden med etableringsplan. Situationen är liknande för äldre inom etableringsuppdraget men Riksrevisionen (2014) ser ungas låga utbildningsnivå och studiedeltagande som särskilt allvarligt med tanke på att unga har ett längre yrkesliv framför sig.¹⁷

Rapporten uppmärksammar också att gruppen mycket unga, här utan vidare specifikation av ålder, är överrepresenterad bland de vars etablering stannar av eller går påtagligt långsamt.

Särskilda villkor för gruppen 18–19 år

Etableringsuppdragets huvudsakliga målgrupp är nyanlända i åldern 20–64 år. I dag är uppdraget även öppet för den som är 18–19 år och som saknar föräldrar i Sverige. Enligt den promemoria från Arbetsmarknadsdepartementet (Ds 2016:35) som föreslår förändringar av etableringsuppdraget bör uppdraget inte längre omfatta gruppen 18–19 år. I det här avsnittet beskriver vi de särskilda villkor som gäller för åldersgruppen samt redogör för det som sägs om åldersgruppen i promemorian.

---

¹⁷ Det är dock värt att påpeka att andelen unga som går vidare till studier är högre än motsvarande andel äldre, även om andelen fortfarande är låg. Se avsnittet *Efter etableringsplan* för aktuella uppgifter.

Att etableringsuppdraget bara är öppet för de 18–19-åringar som saknar föräldrar i Sverige gör att det är relativt få i den åldern som kan bli aktuella för deltagande. Dessutom är etableringsuppdraget stängt för den som går i gymnasieskolan, vilket de flesta nyanlända i åldern 18–19 år gör. Sammantaget innebär det att gruppen 18–19 år i etableringsuppdraget är liten. I augusti 2016 var endast 157 kvinnor och 363 män i denna ålder inskrivna i etableringsuppdraget.

I sin utvärdering av etableringsuppdraget uppmärksammar Riksrevisionen (2014) gruppen 18–19 år särskilt. Riksrevisionen oroar sig för att ekonomiska incitament, i form av etableringsersättningen på 308 kronor per dag, styr gruppen mot etableringsuppdraget och därmed bort från studier. Riksrevisionen menar att det är olyckligt givet kraven på utbildning på den arbetsmarknad som unga kommer att möta. Samma rapport noterar dock att det är möjligt för kommuner att skapa andra incitament. I Gävle går kommunerna till exempel in med försörjning till nyanlända 18–19-åringar för att undvika att de väljer etableringsuppdraget framför en gymnasieutbildning.

Arbetsförmedlingen har bekräftat att ekonomiska incitament kan leda unga nyanlända 18–19-åringar bort från studier och till etableringsuppdraget i stället (Arbetsförmedlingen 2015). De noterar dock att det även finns andra skäl till att dessa unga deltar i etableringsuppdraget snarare än studerar på gymnasium. Ett skäl är, enligt Arbetsförmedlingen, att skollagens utformning gör att den som kommer till Sverige det år hen fyller 20 år, men efter vårterminens start inte tillåts påbörja en gymnasieutbildning. Ett andra skäl, fortfarande enligt Arbetsförmedlingen, är bristande studiemotivation. Ett tredje skäl är att unga i åldern 18–19 år redan kan ha en avslutad gymnasieutbildning. Vid sin genomgång fann Arbetsförmedlingen att 41 procent av de i åldersgruppen som deltog i etableringsuppdraget vid utgången av 2014 hade en avslutad gymnasieutbildning.

I den promemoria om förändringar av etableringsuppdraget som Arbetsmarknadsdepartementet lämnat (Ds 2016:35) föreslås, som nämnts ovan, att uppdraget inte längre bör omfatta den som är 18–19 år, oavsett om hen har föräldrar i Sverige eller inte. Som skäl anges just att nyanlända i den åldern bör gå i gymnasiet snarare än att delta

i det föreslagna etableringsprogrammet. MUCF konstaterar dock att ingenting nämns om den grupp i samma ålder som redan har en gymnasieutbildning. Ingenting nämns heller om att skollagens utformning begränsar möjligheterna för den som fyller 20 år under året att påbörja en gymnasieutbildning (SFS 2010:800, 15 kap. 5 §). Vi kan konstatera att det finns en risk att nyanlända som är på väg att fylla 20 år, men ännu inte gjort det, varken får tillgång till gymnasieutbildning eller till ett kommande etableringsprogram.

Ökat antal deltagare i etableringsuppdraget framöver

För att komplettera befintlig kunskap har MUCF bitt Arbetsförmedlingen att ta fram statistik om unga inom etableringsuppdraget. Resten av kapitlet redovisar den statistik som MUCF tagit del av tillsammans med andra relevanta uppgifter från Arbetsförmedlingens återrapportering 2015 (Arbetsförmedlingen 2015). Uppgifterna gäller kvarstående i etableringsuppdraget i augusti 2016 om inte annat anges.¹⁸ De flesta uppgifter gäller för unga nyanlända 18-24 år, andra för unga nyanlända 20-24 år.

Skillnaden i åldersindelning påverkar inte resultatredovisningen nämnvärt, givet det lilla antalet 18-19-åringar i etableringsuppdraget. Under hösten 2015 ökade antalet asylsökande i Sverige markant. Det är rimligt att anta att det kommer att återspeglas i ett ökat antal deltagare i etableringsuppdraget under de kommande åren. I ett appendix till den här rapporten presenterar vi Migrationsverkets prognos över antalet kommunmottagna under 2016-2020, det vill säga över antalet som, givet att de uppfyller relevanta kriterier, kan komma att delta i etableringsuppdraget eller motsvarande verksamhet framöver.

---

¹⁸ Kvarstående inkluderar deltagare med aktiv etableringsplan samt deltagare som haft sitt första etableringssamtal men ännu inte fått sin plan. Antalet kvarstående är därför större än antalet aktiva. Arbetsförmedlingen använder kvarstående-måttet i sin rapportering kring etableringsuppdraget och rekommenderar att även andra myndigheter gör det.

En sjättedel unga och en större andel män än kvinnor

I statistiken som MUCF fått tillgång till framgår att drygt en sjättedel av de som kvarstod i etableringsuppdraget i augusti 2016 var i åldern 18–24 år. Av totalt 61 374 kvarstående var 520 i åldern 18–19 år och 10 406 i åldern 20–24 år, motsvarande knappt 1 respektive 17 procent av samtliga kvarstående (tabell 3.1).

Vi ser också att män är överrepresenterade och att överrepresentationen av män är större bland unga än bland äldre. Av de 61 374 kvarstående i augusti 2016 var andelen män totalt 58 procent, bland unga i åldern 20–24 år var andelen män 62 procent och bland unga i åldern 18–19 år 70 procent.¹⁹

Tabell 3.1. Kvarstående i etableringsuppdraget, efter kön och ålder, augusti 2016. Procent och antal

Kön	18-19 år	20-24 år	25- år	Totalt
Kvinnor	30 % (157)	38 % (3 949)	42 % (21 437)	42 % (25 543)
Män	70 % (363)	62 % (6 457)	58 % (29 011)	58 % (35 831)
Totalt	100 % (520)	100 % (10 406)	100 % (50 448)	100 % (61 374)

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF.

Vad gäller geografisk spridning kan vi se att andelen unga i åldern 18–24 år är i stort sett densamma över landet, fortfarande enligt uppgifter för augusti 2016. Nio län utmärker sig genom att ha en något högre andel unga än riksgenomsnittet, mellan 19 och 23 procent jämfört med 18 procent i riket i sin helhet. Dessa är de fem norrlandslänen samt Dalarnas län, Uppsala län, Västmanlands län och Örebro län. En jämförelse med uppgifter från början av 2016 visar att fördelningen är relativt stabil. Undantaget är Västmanlands län som då låg i nivå med riksgenomsnittet.

¹⁹ Könsfördelningen för gruppen som helhet är densamma som könsfördelningen för kommunmottagna. Enligt Migrationsverkets statistik har andelen män legat stabilt på 58 procent under 2014 och 2015 och till och med juli 2016. Relevanta åldersuppdelade uppgifter saknas. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html> och <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/Kommunmottagna--tidigare-ar.html>, nedladdade 29 september 2016, kl. 13.38.

Ungas utbildning

Utbildningsnivån är lägre för unga än för äldre. Tabell 3.2 visar en markant lägre andel unga än äldre med eftergymnasial utbildning längre än två år, återigen per augusti 2016. Det är dock väntat då de unga inte haft samma möjlighet som äldre att läsa in en högre utbildning. Ungefär lika stor andel unga som äldre har förgymnasial utbildning som sin högsta utbildningsnivå, antingen kortare än eller lika lång som svensk grundskola. En betydligt större andel unga än äldre har gymnasial utbildning som sin högsta utbildningsnivå. Det betyder inte att en större andel unga än äldre har gått gymnasiet utan förklaras i stället av att en mindre andel unga än äldre har läst vidare efter gymnasiet.

Tabell 3.2. Högsta utbildningsnivå bland kvarstående i etableringsuppdraget, efter ålder, augusti 2016. Procent och antal

Högsta utbildningsnivå	18-24 år	25-år	Totalt
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	29 % (3 179)	32 % (16 078)	31 % (19 257)
Förgymnasial utbildning 9 (10) år	21 % (2 259)	16 % (8 070)	17 % (10 329)
Gymnasial utbildning	32 % (3 499)	20 % (9 863)	22 % (13 362)
Eftergymnasial utbildning, kortare än två år	8 % (904)	4 % (2 262)	5 % (3 166)
Eftergymnasial utbildning, två år eller längre	10 % (1 085)	28 % (14 175)	25 % (15 260)
Totalt	100 % (10 926)	100 % (50 448)	100 % (61 374)

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF.

Vi kan också se att unga nyanlända har avsevärt lägre utbildningsnivå än andra unga boende i Sverige. Enligt MUCF:s webbplats ungidag.se saknade 7 procent av de unga kvinnorna och 11 procent av de unga männen i åldern 20–24 år i Sverige gymnasieutbildning 2014.²⁰ Det

²⁰ Uppgifterna är hämtade från Utbildningsregistret (UREG) och Registret personer i utbildning (RPU) från Statistiska centralbyrån. Uppgifterna gäller för 2014. Skillnaden i åldersindelning mellan Arbetsförmedlingens statistik (18–24 år) och statistiken från ungidag.se (20–24 år) påverkar inte jämförbarheten nämnvärt. Gruppen 18–19 år i Arbetsförmedlingens statistik utgör mindre än 5 procent av hela gruppen 18–24 år.

ska jämföras med att hälften av de unga i etableringsuppdraget saknar en utbildning som skulle kunna motsvara svenskt gymnasium.

Det är möjligt att bedriva kommunala vuxenstudier som del av sin etableringsplan, något som kunde vara lämpligt för de unga som saknar relevant utbildning. Uppgifter från Arbetsförmedlingens återsrapportering 2015 (Arbetsförmedlingen 2015) visar dock att andelen unga som bedriver sådana studier är låg. Endast 7 procent av de kvarstående unga i åldern 20–24 år studerade på en kommunal vuxenutbildning vid utgången av 2014. Det är något högre än motsvarande andel för äldre (4 procent, men fortfarande lågt), givet de ungas låga utbildningsnivå och glappet mellan nyanlända unga och andra unga boende i Sverige.

Etableringsinsatser till unga

Vi kan också se vilka insatser som unga kvinnor respektive unga män tagit del av under sin tid med etableringsplan, återigen i augusti 2016, men nu för unga i åldern 20–24 år. Inte alla kvarstående har aktiviteter i sina etableringsplaner. Till exempel räknas de som haft sitt första etableringssamtal men ännu inte kommit igång med sin plan som kvarstående. Antalet med aktiviteter i sin plan är därför lägre än antalet kvarstående. I augusti 2016 rapporterades aktiviteter för 8 958 unga i åldern 20–24 år.

I tabell 3.3 framgår att endast en tredjedel (35 procent) av de unga i den åldern deltagit i samhällsorientering under sin tid med etableringsplan. Nästan nio av tio (89 procent) hade deltagit i arbetsförberedande insatser och drygt tre fjärdedelar (77 procent) hade studerat svenska. Det framgår inte i vilket skede av sina etableringsplaner de unga var. Den låga andelen som tagit del av samhällsorientering kan möjligen förklaras av registerskillnader mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna²¹ men förtjänar ändå att uppmärksammas.

---

21 Se avsnittet *Samhällsorientering* i kapitel 4.

Tabell 3.3. Aktiviteter i etableringsplan bland kvarstående i etableringsuppdraget, 20–24 år, augusti 2016. Procent och antal

Aktiviteter i etableringsplan	Kvinnor	Män	Totalt
Samhällsorientering	33 % (1 151)	36 % (1 964)	35 % (3 115)
Arbetsförberedande insatser	84 % (2 920)	93 % (5 092)	89 % (8 012)
Studier i svenska	73 % (2 540)	79 % (4 324)	77 % (6 864)
Övrigt	9 % (316)	2 % (84)	4 % (400)
Totalt	100 % (3 465)	100 % (5 493)	100 % (8 958)

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF.

Kommentar: Enskilda deltagare kan ha fler än en aktivitet i sin etableringsplan.

Utifrån tabell 3.3 kan vi också se att det finns skillnader mellan unga kvinnor och unga män avseende i vilken grad de tar del av dessa etableringsinsatser. För alla tre kategorier gäller att en mindre andel unga kvinnor än unga män deltagit. Störst är skillnaden för arbetsförberedande insatser och språkstudier. Unga kvinnor är i stället kraftigt överrepresenterade inom kategorin övrigt. Där ingår bland annat de som är förhindrade att delta i insatser, till exempel på grund av föräldraledighet eller sjukdom.²²

Vi kan också konstatera att unga tar del av samhällsorientering och arbetsförberedande insatser i ungefär samma utsträckning som äldre (framgår ej av tabell).

Mer detaljerade uppgifter finns över deltagande i arbetsmarknadspolitiska program (tabell 3.4). I augusti 2016 hade totalt 8 625 unga i åldern 20–24 år deltagit i arbetsmarknadspolitiska program under sin tid med etableringsplan. Vanligaste programmet var förberedande utbildning. Två av tre unga kvinnor och tre av fyra unga män i åldern 20–24 år hade vid någon tidpunkt deltagit i förberedande utbildning. Förberedande utbildning inkluderar bland annat aktiviteter för att kartlägga yrkesbakgrund eller hitta lämpliga yrkesområden, lära sig yrkesinriktad svenska eller förbereda sig för studier. Även folkhögskoleutbildningar inom etableringsuppdraget räknas dit.

²² Även andra kan ingå i kategorin övrigt. Uppgifterna över vilka som ingår i kategorin har vi fått muntligen från Arbetsförmedlingen. Såvitt MUCF vet finns ingen offentlig dokumentation över vilka som ingår.

Tabell 3.4. Deltagande i arbetsmarknadspolitiska program bland unga kvarstående i etableringsuppdraget, 20–24 år, augusti 2016. Procent och antal

Program	Kvinnor	Män	Totalt
Förberedande utbildning	67 % (2 210)	74 % (3 898)	71 % (6 108)
Arbetsmarknadsutbildning	3 % (101)	7 % (373)	5 % (474)
Arbetspraktik	7 % (240)	14 % (745)	11 % (985)
varav Yrkesbedömning	0 % (12)	1 % (69)	1 % (81)
Prova-på-plats	3 % (101)	7 % (347)	5 % (448)
varav Yrkesbedömning	0 % (1)	0 % (17)	0 % (18)
Instegsjobb	5 % (179)	16 % (865)	12 % (1 044)
Arbetssträning med handledare	7 % (233)	9 % (497)	8 % (730)
Arbetssträning inom praktiskt basår	0 % (1)	0 % (4)	0 % (5)
Övriga program med aktivitetsstöd	3 % (113)	5 % (246)	4 % (359)
Nystartsjobb	3 % (103)	9 % (479)	7 % (582)
Arbete utan stöd	2 % (60)	5 % (267)	4 % (327)
Övriga	34 % (1 127)	6 % (296)	16 % (1 423)
Totalt	100 % (3 323)	100 % (5 302)	100 % (8 625)

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF.

Kommentar: Enskilda deltagare kan delta i fler än ett program.

Även andra skillnader finns mellan unga kvinnor och unga män i åldern 20–24 år. Vi ser till exempel att en dubbelt så stor andel unga män som unga kvinnor deltagit i arbetsmarknadsutbildning eller haft arbetspraktik eller prova-på-plats. Tre gånger så stor andel unga män som unga kvinnor har haft instegsjobb, nystartsjobb respektive arbete utan stöd.

Liksom i tabell 3,3 ser vi även i tabell 3,4 att unga kvinnor är kraftigt överrepresenterade i kategorin övrigt, där bland annat förhinder till följd av föräldraledighet eller sjukdom återfinns.²³

Utöver könsskillnader kan vi i statistiken från Arbetsförmedlingen se över- respektive underrepresentation utifrån utbildningsnivå (ej redovisat i tabell). Vi ser att unga med lägre utbildningsnivå är över-

23 Även andra kan ingå i kategorin övrigt. Uppgifterna över vilka som ingår i kategorin har vi fått muntligen från Arbetsförmedlingen. Såvitt MUCF vet finns ingen offentlig dokumentation över vilka som ingår.

representerade inom förberedande utbildning samt inom programmet arbetsträning med handledare. Vi ser också att de är underrepresenterade inom program som riktar sig till den som står närmare arbetsmarknaden som arbetspraktik, prova-på-plats, instegsjobb, nystartsjobb och arbete utan stöd.

Vi kan också konstatera att inga större skillnader finns mellan unga (20–24 år) och äldre (25 år och uppåt) vad gäller deltagande i arbetsmarknadspolitiska program (här för kvinnor och män sammantaget). Undantaget är instegsjobb, 12 procent av de unga har haft instegsjobb mot 9 procent av de äldre. Det är dock en mindre andel unga än äldre som faller inom kategorin övrigt, 16 procent unga jämfört med 23 procent äldre.

Efter etableringsplan

Slutligen kan vi, återigen i den statistik MUCF fått från Arbetsförmedlingen, se hur många unga i åldern 18–24 år som lämnade etableringsuppdraget i förtid, varför de lämnade samt vad de gör 90 dagar efter avslutad etableringsplan. Uppgifterna kring unga som lämnat etableringsuppdraget gäller de som lämnade till och med augusti 2016. Uppgifter kring vad unga gör 90 dagar efter avslutad etableringsplan gäller de som lämnade mellan oktober 2015 och maj 2016.

En överväldigande majoritet, 90 procent av de unga kvinnorna och 86 procent av de unga männen i åldern 18–24 år, stannade kvar i etableringsuppdraget till dess att deras etableringsplaner löpt ut (tabell 3.5). I vissa fall ska etableringsplanen avbrytas i förtid, till exempel om en deltagare arbetat på heltid i minst sex månader eller om hen påbörjat högskolestudier. Av de unga kvinnorna var det 2 procent och av de unga männen var det 8 procent som lämnade på grund av att de fått anställning på heltid. Dubbelt så stor andel unga kvinnor som unga män lämnade till högskolestudier, 2 respektive 1 procent. Omkring 5 procent av de unga lämnade av andra orsaker, bland annat egen begäran, att de tackat nej till lämpligt erbjudet arbete, att deras prestationsförmåga ligger under 25 procent eller att de avlidit.

Tabell 3.5. Anledningar till att deltagare lämnat etableringsuppdraget, efter kön, 18-24 år, till och med augusti 2016. Procent och antal

Anledning till avslutad aktivitetsplan	Kvinnor	Män	Totalt
Etableringsplan har löpt ut	90 % (566)	86 % (1 033)	87 % (1 599)
Anställning på heltid	2 % (13)	8 % (100)	6 % (113)
Påbörjad högskoleutbildning	2 % (13)	1 % (16)	2 % (29)
Övriga orsaker*	6 % (35)	4 % (54)	5 % (89)
Totalt	100 % (627)	100 % (1 203)	100 % (1830)

* Övriga orsaker till att unga lämnat etableringsuppdraget i förtid inkluderar egen begäran, tackat nej till lämpligt erbjudet arbete, prestationsförmåga under 25 procent eller dödsfall.

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF

Av de unga kvinnorna befann sig 34 procent och av de unga männen befann sig 49 procent i studier eller i arbete (med eller utan stöd) 90 dagar efter avslutad etableringsplan. Ytterligare 38 procent av de unga kvinnorna och 40 procent av de unga männen deltog i arbetsmarknadspolitiska program, framför allt jobbgarantin för unga. Resten var arbetssökande eller avaktualiserade från Arbetsförmedlingen av andra skäl (tabell 3.6).

Tabell 3.6. Aktivitet 90 dagar efter etableringsplan, deltagare som lämnat etableringsuppdraget under tiden oktober 2015-maj 2016, efter kön, 18-24 år. Procent och antal

Aktivitet	Kvinnor	Män	Totalt
Arbete/studier	34 % (208)	49 % (551)	43 % (759)
<i>varav arbete utan stöd</i>	6 % (34)	9 % (107)	8 % (141)
<i>varav arbete med stöd</i>	2 % (14)	7 % (74)	5 % (88)
<i>varav nystartjobb</i>	11 % (67)	24 % (270)	19 % (337)
<i>varav avaktualiserade till studier</i>	15 % (93)	9 % (100)	11 % (193)
Program	38 % (233)	40 % (451)	39 % (684)
<i>varav jobbgarantin för ungdomar</i>	29 % (178)	32 % (360)	31 % (538)
Öppet arbetslösa	8 % (47)	7 % (77)	7 % (124)
Arbetssökande med förhinder	13 % (77)	2 % (26)	6 % (103)
Övriga avaktualiserade från Arbetsförmedlingen	8 % (46)	3 % (29)	4 % (75)
Totalt	100 % (611)	100 % (1 134)	100 % (1 745)

Källa: Arbetsförmedlingen, statistik framtagen på begäran av MUCF.

Unga utmärker sig genom att i högre grad än äldre gå till arbete, med eller utan stöd, och i betydligt högre grad än äldre gå till studier. Av de unga i åldern 18–24 år gick totalt 32 procent till arbete med eller utan stöd, att jämföra med 26 procent för gruppen 25 år och äldre. Av de unga avaktualiserades 11 procent till studier jämfört med 4 procent av de äldre.

Bryter vi ned siffrorna på länsnivå ser vi att Stockholms län utmärker sig i förhållande till resten av landet. En betydligt större andel unga i åldern 18–24 år går där till arbete, med eller utan stöd, och en betydligt mindre andel går till studier, i båda fallen i jämförelse med unga nyanlända i andra delar av landet. Om det beror på den starkare arbetsmarknaden i Stockholm eller på andra faktorer kan MUCF inte uttala sig om. I övrigt är deltagarantalet för litet för att vi på ett meningsfullt sätt ska kunna kommentera länsskillnader.

Avslutande kommentarer

Unga inom etableringsuppdraget ges inte tillgång till samma insatser som unga utanför

Vi kan konstatera att de arbetslivsrelaterade insatser som erbjuds inom ramarna för etableringsuppdraget sällan är anpassade till gruppen unga. Däremot finns, såvitt MUCF förstått, inga hinder för att ge unga i etableringsuppdraget tillgång till samma insatser som ges till unga utanför etableringsuppdraget. Vilka insatser som unga inom etableringsuppdraget faktiskt erbjuds varierar dock mellan olika lokala arbetsförmedlingar.

Arbetsförmedlingen bedriver också lokala, regionala och nationella projekt som syftar till att underlätta ungas etablering på arbetsmarknaden. Flera av de projekten, men inte alla, välkomnar även unga nyanlända inom etableringsuppdraget.

Kommuner och regioner erbjuder ibland egna arbetslivsrelaterade insatser riktade mot unga som står långt ifrån arbetsmarknaden. Det är dock inte alltid som dessa insatser görs tillgängliga också för unga i etableringsuppdraget. Det är upp till de enskilda kommunerna och

regionerna att besluta om vem som ska få ta del av de arbetsrelaterade insatser de erbjuder. Ett skäl till att unga inom etableringsuppdraget inte ges tillgång till kommunens egna insatser kan, enligt Riksrevisionen, vara att kommunerna inte ser nyanlända i etableringsuppdraget som sitt ansvar (Riksrevisionen 2014). Som en reaktion på att unga nyanlända inte alltid får tillgång till kommunernas egna insatser har Dua föreslagit att kommunerna ska förmås ta ett större ansvar för etableringen av unga i etableringsuppdraget, till exempel genom förändrade ekonomiska incitament (Delegationen för unga till arbete 2016).

I det förslag till förändring av etableringsuppdraget som Arbetsmarknadsdepartementet lämnat (Ds 2016:35) nämns inte unga som en särskild grupp med särskilda behov. MUCF konstaterar dock att ett syfte med förslaget är att samordna Arbetsförmedlingens etableringsverksamhet med deras övriga verksamhet. Det är vår förhoppning att förslaget, om det genomförs, leder till att unga inom etableringsverksamheten får tillgång till de insatser som utvecklats för andra unga i behov av särskilt stöd.

Stora skillnader mellan vilka insatser unga män och unga kvinnor deltar i

Utifrån befintlig statistik kan vi konstatera att det finns avsevärda skillnader mellan vilka insatser unga kvinnor i åldern 20–24 år respektive unga män i samma ålder får del av. Vi ser att unga kvinnor i lägre grad tar del av samhällsorientering, studier i svenska och arbetsförberedande insatser riktade till de som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Vi ser också betydande skillnader mellan unga kvinnor och unga män vad avser deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Endast två av tre unga kvinnor har deltagit i förberedande utbildning, mot tre av fyra unga män. Skillnaderna är ännu större för de arbetsmarknadspolitiska program som riktar sig till dem som står närmare arbetsmarknaden. En dubbelt så stor andel män som kvinnor har tagit del av arbetsmarknadsutbildning eller haft praktikplats eller prova-på-plats. Tre gånger så stor andel unga män som unga kvinnor har haft inestegsjobb, nystartsjobb respektive arbete utan stöd.

Unga kvinnor är dessutom kraftigt överrepresenterade i Arbetsförmedlingens kategori övrigt i statistiken över etableringsaktiviteter (9 procent av de unga kvinnorna finns här mot mindre än 2 procent av de unga männen) och över deltagande i arbetsmarknadspolitiska program (34 procent mot 6 procent). I kategori övrigt finns bland annat de som är förhindrade att delta i insatser, till exempel på grund av föräldraledighet eller sjukdom.²⁴

MUCF finner skillnaden mellan unga kvinnors och unga mäns deltagande i etableringsinsatser anmärkningsvärd. Mer kunskap behövs om möjliga orsaker till de skillnader vi har observerat.

Låg utbildningsnivå bland nyanlända

Vi ser också att unga nyanlända har en oroväckande låg utbildningsnivå. Av de unga nyanlända i åldern 18–24 år har 29 procent en utbildning som är kortare än nio år, alltså inte ens motsvarande svensk grundskola. Totalt 50 procent saknar en utbildning som skulle kunna motsvara svenskt gymnasium. Det ska jämföras med totalpopulationen unga i Sverige i åldern 20–24 år där endast 7 procent av de unga kvinnorna och 11 procent av de unga männen saknar gymnasieutbildning. Skillnaden är markant.

Vi kan också konstatera att unga nyanlända i betydligt lägre grad än äldre nyanlända har en längre eftergymnasial utbildning. Det är väntat, givet att de unga i många fall lämnade sina hemländer innan de hann påbörja och än mindre avsluta en högre utbildning, men är ändå viktigt att uppmärksamma. Inte minst mot bakgrund av att unga nyanlända kan förväntas ha sämre förutsättningar att läsa in en högre utbildning än andra unga i Sverige, till exempel på grund av språksvårigheter.

MUCF bedömer det vara av högsta vikt att unga nyanlända ges reella möjligheter att komplettera den utbildning de saknar, både grundläggande och högre utbildning.

---

²⁴ Även andra kan ingå i kategorin övrigt. Uppgifterna över vilka som ingår i kategorin har vi fått muntligen från Arbetsförmedlingen. Såvitt MUCF vet finns ingen offentlig dokumentation över vilka som ingår.

Vi konstaterar och uppskattar att behovet av utbildning har markerats i den promemoria om ändringar av etableringsuppdraget som Arbetsmarknadsdepartementet lämnat (Ds 2016:35). Däremot har inte den särskilda situationen för 19-åringar uppmärksammats i promemorian. Enligt 15 kap. 5 § i skollagen (SFS 2010:800) är gymnasieskolan öppen endast för den som påbörjar sin gymnasieutbildning under det första halvåret det år hen fyller 20 år. Det innebär att den som inte hinner börja gymnasiet under vårterminen och som fyller 20 år under året inte ges möjlighet att studera på gymnasiet. Arbetsförmedlingen har i en specialstudie konstaterat att begränsningarna i skollagen är ett av skälen till att 19-åringar deltar i etableringsuppdraget i stället för att gå i gymnasieskolan (Arbetsförmedlingen 2015).

Mer kunskap behövs om ungas etablering

Till sist finner MUCF det allvarligt att, som Riksrevisionen (2014) påpekat, de mycket unga är överrepresenterade bland de vars etablering stannar av eller går påtagligt långsamt. Vi noterar dock att vi, utifrån den kunskap som finns i dag, inte vet tillräckligt för att kunna dra några slutsatser om vare sig orsaker eller möjliga lösningar. Det behövs mer kunskap.

KAPITEL 4

Etablering i samhällslivet

Då vi i den här rapporten har fokus på unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget har vi valt att närmare belysa samhälls-etablering utifrån de insatser som ges efter uppehållstillstånd, bosättning i en kommun och tillgång till insatser i etableringsuppdraget. De områden som vi kommer att belysa är: *svenska för invandrare (sfi)*, *samhällsorientering*²⁵, *hälsa* och *boende*. Sfi och samhällsorientering är insatser som ska ges till nyanlända av kommunen inom ramen för etableringsuppdraget. Hälsa och boende ser vi, utifrån vår kartläggning, som betydelsefulla delar av unga nyanländas liv för att få till stånd en fungerande etablering.

Kunskapen om villkoren för etablering i samhällslivet för unga nyanlända under deras första år med uppehållstillstånd i Sverige behöver utvecklas. Det är samma bild som vi beskriver i kapitel 3 om

---

25 Vår kartläggning redogör för etableringsuppdragets insatser och förutsättningar utifrån dess innehåll och de villkor som dessa påbjuder unga nyanlända 2016. Vi kommenterar inte de förslag om förändringar i regelverk som Arbetsmarknadsdepartementet skickade ut i sin departementspromemoria 7 oktober 2016. MUCF har läst promemorian och ser inte att de förslag som är lagda leder till någon innehållslig förändring för unga nyanlända när det gäller sfi och samhällsorientering. Vi noterar dock att Arbetsmarknadsdepartementet förslår en sammanslagning av lagar för att samhällsorienteringen ska få "... samma syfte och mål oavsett vilken grund en nyanländ har beviljats uppehållstillstånd på." (Ds 2016:35, s. 111). Förslaget lyder: "Bestämmelsen om samhällsorientering som finns i lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska samordnas med bestämmelserna om samhällsorientering i lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare" (Ds 2016:35, s. 110)

etablering i arbetslivet. Vår kartläggning grundar sig på forsknings- och myndighetsrapporter som till stora delar inbegriper hela gruppen nyanlända (18–64 år). I den mån det är möjligt belyser vi de villkor som gäller för unga kvinnor och unga män specifikt, i övrigt belyser vi de villkor som gäller för både unga och äldre, men som vi uppfattar som särskilt relevanta för unga.

Vi vill också inledningsvis nämna att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, i arbetet med kartläggningen, har tagit del av den kunskap som finns bland flera aktörer som arbetar aktivt med olika etableringsinsatser för nyanlända även under asylprocessen, bland annat ideella föreningar, studieförbund och folkhögskolor som alla är viktiga aktörer i arbetet med att utveckla dessa insatser för nyanlända under asylprocessen.

För att nyanlända så fort som möjligt ska komma igång med sin språkutveckling har regeringen bland annat avsatt medel som Folkbildningsrådet ska fördela till studieförbunden. Anslaget kallas *svenska från dag ett* och vänder sig till asylsökande oavsett boendeform och till nyanlända som fått uppehållstillstånd och bor kvar på Migrationsverkets boenden.²⁶ Sammanlagt finns 100 miljoner kronor till studieförbundens verksamhet *svenska från dag ett* under 2016.²⁷

Studieförbunden ger också, inom ramen för det här anslaget, kurser i samhällsinformation till samma målgrupp. Dessa insatser kan bli en god förberedelse för att nyanlända i etableringsuppdraget ska vara mer bekanta med svenska språket när de börjar kurser i *svenska för invandrare* (sfi) samt få kunskap om det svenska samhället som de sedan kan fördjupa. Studieförbunden runt om i landet erbjuder även andra kurser för asylsökande, till exempel språkcaféer, öppna mötesplatser samt studiecirklar i kultur, matlagning och jämställdhet (Studieförbunden 2016).

---

26 <http://www.folkbildningsradet.se/Folkbildning/Folkbildningspolitik/nyanlandas-etablering/>, nedladdad 10 oktober 2016, kl. 16.10.

27 <http://www.folkbildningsradet.se/Folkbildning/Folkbildningspolitik/nyanlandas-etablering/>, nedladdad 10 oktober 2016, kl. 16.10.

Från och med 2017 avser regeringen också att ge länsstyrelserna i uppdrag att samordna och organisera tidiga insatser för asylsökande med flera.²⁸ Under 2016 har länsstyrelserna ett uppdrag att ta fram ett digitalt språkinlärningspaket i svenska för asylsökande.²⁹

Detta är alla viktiga satsningar för att skapa bättre förutsättningar för nyanländas etablering. Insatserna är också ett sätt att erbjuda meningsfulla aktiviteter i en på många sätt påfrestande livssituation för människor som väntar på eventuellt uppehållstillstånd och möjlig bosättning i Sverige. Det är också satsningar som framöver troligtvis kommer att påverka unga nyanländas förutsättningar inom ramen för etableringsuppdraget.

Svenska för invandrare

Inom ramen för etableringsuppdraget ska kommunerna erbjuda *svenska för invandrare* (sfi). I dag finns sfi i flera olika utföranden och syftar till ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket (Skolverket 2012). Det finns ingen åldersanpassad sfi för nyanlända som tar del av etableringsinsatser, alla mellan 18 och 64 år läser tillsammans. Studier kan väljas utifrån tre olika studievägar och har fyra nivåer (A, B, C och D-nivå) beroende på den nyanländes individuella förkunskaper och förutsättningar. Vid uppnådd D-nivå går det att fortsätta med studier i *svenska som andraspråk*. Från och med den 1 juli 2016 ingår sfi i kommunal vuxenutbildning och är inte längre en egen skolform (SFS 2015:482). Riksrevisionens granskning av etableringsuppdraget visar att en stor andel nyanlända inte når särskilt långt i sina språkstudier (Riksrevisionen 2014).

---

28 <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/04/satsningar-i-varbudgeten-for-en-effektivare-etablering-och-minskad-arbetsloshet/>, nedladdad 12 oktober 2016, kl. 11.00.

29 <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/04/satsningar-i-varbudgeten-for-en-effektivare-etablering-och-minskad-arbetsloshet/>, nedladdad 12 oktober 2016, kl. 11.00.

De utmaningar som Riksrevisionen lyfter i sin granskning är att många nyanlända som påbörjat sin etableringsinsats får vänta för länge på att börja med sfi. Den strävan som finns är att nyanlända som fått en etableringsplan ska få påbörja sfi inom en månad från det att planen startar även om kommunen har tre månader på sig för att erbjuda sfi. Trots detta har endast 58 procent av de som haft en etableringsplan i upp till sex månader deltagit i sfi (Arbetsförmedlingen 2015).³⁰

Arbetsförmedlingen menar att den individuella bedömningen av språk som bör göras innan den nyanlände får en praktikplats eller kommunal vuxenutbildning i många kommuner har ersatts av uppnådd D-nivå inom sfi som ett informellt krav (Arbetsförmedlingen 2016). Då detta informella språkkrav ofta finns för att få möjlighet till vissa etableringsinsatser (till exempel praktikplatser och kommunal vuxenutbildning) försenas möjligheten till dessa insatser (Arbetsförmedlingen 2016). Arbetsförmedlingen framhåller också att en deltagare i etableringsuppdraget får vänta i genomsnitt 138 dagar från det att hen skrivs in på sfi till dess att utbildningen startar. Den orsak som anges är bristen på sfi-lärare (Arbetsförmedlingen 2016).

I de fall nyanlända har sfi parallellt med arbetsinsatser är utmaningen att få undervisningen och andra insatser att fungera tillsammans. Ibland har den nyanlände långa resvägar mellan plats för sfi och andra etableringsaktiviteter, vilket gör det svårt att kombinera insatserna. Det finns ett varierat utbud av sfi-undervisning som alla ska gynna en snabbare inläring av det svenska språket, några exempel:

- **Arbetsmarknadsutbildningar med sfi som integrerad del i utbildningen**

I Gävleborgs län erbjuds förlängd utbildning och deltagarna får också aktivitetsstöd och reseersättning för att kunna ha ekonomiska förutsättningar att ta del av utbildningen. Lösningen har arbetats fram av Arbetsförmedlingen och kommunerna gemensamt (Riksrevisionen 2014).

---

³⁰ Detta gäller 2014. I dag finns inga senare nationella siffror på om detta förändrats.

- **Sfi-undervisning på praktikplatser**

Inom ramen för sfi-utbildningen erbjuds också i vissa sammanhang praktikplatser för att underlätta nyanländas språkutveckling. Det finns i dag en rad olika utbildningar inom sfi som på olika sätt kan kombineras med praktikplatser. Praktikplatser parallellt med skolundervisning har potential att rymma en långsiktig språkutveckling som kan verka främjande för att delta aktivt i arbets- och samhällsliv. Detta bygger dock bland annat på att det under arbetets gång finns gott om utrymme för interaktion, samtal och handledning (Sandwall 2013).

- **Yrkes-sfi/sfx**

Yrkes-sfi eller sfx³¹ är en svenskundervisning med fokus på yrkes-språk. Undervisningen kan kombineras med gymnasial yrkesutbildning eller arbetsmarknadsutbildning. Syftet är att förkorta tiden till arbete eller företagande.

- **Sfi på folkhögskola**

Etableringskurs på folkhögskola är en sex månader lång utbildning i svenska med orienterande och arbetsförberedande insatser för nyanlända. Syftet med kursen är att deltagarna ska stärka sina möjligheter att få ett arbete. År 2014 erbjöds 1 180 platser i etableringskurs på folkhögskola, 17 procent av dessa gick till unga mellan 18 och 24 år, vilket motsvarar unga i etableringsuppdraget generellt (Folkbildningsrådet 2014). År 2015 ökade antalet platser till 2 400 (Folkbildningsrådet 2015). För 2016 har Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen slutit ett avtal som innebär att insatsen ökas från tidigare 3 000 till 4 000 platser som fördelas till 114 folkhögskolor runt om i landet.³²

---

31 X:et i sfx är utbytbart mot olika yrkesgrupper, till exempel sfb – svenska för bussförare eller sfh – svenska för hantverkare.

32 <http://www.folkbildningsradet.se//Folkhogskolor/etableringskurs-pa-folkhogskola/>, nedladdad 12 juni 2016, kl. 15.50.

Ungas tillgång till sfi och yrkes-sfi

I de material som vi har tagit del av finns inga skrivningar eller speciella insatser vad gäller språkutveckling för gruppen unga nyanlända i åldern 18–25 år. Så vitt vi förstår är det än så länge ovanligt att olika utbildningsinsatser och sfi anpassas särskilt till gruppen unga nyanlända. De undervisningsinsatser som ingår i sfi ges utifrån vad kommunen erbjuder alla nyanlända i kommunen eller utifrån att handläggaren på den lokala arbetsförmedlingen bedömer att kurser i språk behövs i relation till speciella yrkeskompetenser.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har inte hittat någon forskning eller utvärdering kring särskilda villkor för unga nyanländas språkinläring inom ramen för insatser inom etableringsuppdraget. I Fokus 16:2 belyser vi bland annat unga nyanländas egna perspektiv på sina möjligheter till språkinläring inom ramen för etableringsuppdraget (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016).

Samhällsorientering

Samhällsorientering ska enligt *förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare* ingå i etableringsinsatsen med minst 60 timmar (SFS 2010:1138). Det är kommunen som är ansvarig för att erbjuda samhällsorientering till nyanlända. Det är också kommunens ansvar att rekrytera samhällskommunikatörer. Många (91 procent av 248 svarande kommuner) uppger i länsstyrelsernas undersökning att de erbjuder samhällsorientering på modersmål (Länsstyrelserna 2016). Ett mål för samhällsorienteringen är att deltagarna ska ges möjlighet till dialog och reflektion kring de områden som tas upp.

Samhällsorientering ska enligt förordningens § 3 innehålla åtta delar:

- *”att komma till Sverige*
- *att bo i Sverige*
- *att försörja sig och utvecklas i Sverige*

- *individens rättigheter och skyldigheter*
- *att bilda familj och leva med barn i Sverige*
- *att påverka i Sverige*
- *att vårda sin hälsa i Sverige*
- *att åldras i Sverige”.*

(SFS 2010:113)

Kommuner som bedriver samhällsorienteringen i egen regi utökar den i högre grad än övriga kommuner till fler timmar än de lagstadgade 60 timmarna (Länsstyrelserna 2016). År 2015 hade 37 procent av de kommuner som svarat på länsstyrelsernas enkät om samhällsorientering fler än 60 timmar. Hur många timmar det handlar om varierar. Exempel på områden som får mer utrymme är hälsa och föräldrastöd. I sin redovisning föreslår länsstyrelserna också att kommunerna ges utökade möjligheter att erbjuda samhällsorientering speciellt för unga.

På vilket sätt nyanlända får ta del av samhällsorientering skiljer sig åt beroende på i vilken kommun den nyanlände är placerad. I länsstyrelsernas gemensamma rapport (2016) tydliggörs att kvaliteten överlag rapporteras vara god, men att det finns indikationer på stora skillnader i genomförande mellan olika orter i landet. I redovisningen ses också behov av processstöd för att underlätta samverkan mellan kommunerna och de lokala arbetsförmedlingarna. Det finns även behov av bättre nationell samordning av erfarenhetsutbyten och utbildningar. I sin rapport föreslår länsstyrelserna också en nationell kvalitetsgranskning av samhällsorienteringen i syfte att få mer kunskap om vilka (pedagogiska) metoder som fungerar bäst (Länsstyrelserna 2016).

I länsstyrelsernas rapport (2016) uppmärksammas läsaren på att det finns stora skillnader i redovisning av deltagande i samhällsorientering mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen. Kommunernas redovisning visar ett mycket högre deltagande än Arbetsförmed-

lingens statistik. Utifrån länsstyrelsernas rapportering (2016) verkar detta vara ett resultat av att samhällsorienteringen rapporteras på olika sätt och i olika system som inte samkörs. I Arbetsförmedlingens rapportering tydliggörs att nyanlända ska få tillgång till samhällsorientering under det första året inom etableringsprogrammet, att det enligt Arbetsförmedlingens statistik är mycket få som får samhällsorientering och att även om bristerna till viss del beror på svårigheter med registreringskillnader är det tydligt att alla inte får börja med samhällsorientering under det första året i etableringen (Arbetsförmedlingen 2015).³³

Behovet av samhällskommunikatörer och deras kompetens ökar. Efterfrågan gäller samhällskommunikatörer med språk-, kultur- och pedagogisk kompetens (Sveriges Kommuner och Landsting 2016).

Hälsokommunikation och hälsa

Hälsa och individens hälsotillstånd har stor inverkan på möjligheten eller förmågan till etablering i arbets- och samhällslivet (Länsstyrelserna 2016, MILSA 2015). I länsstyrelsernas redovisning (2016) understryks vikten av att fortsätta utvecklingen av hälsokommunikation och samhällsorientering både parallellt och var för sig. Olika modeller för hälsokommunikation finns i olika regioner, bland annat i Skåne, Stockholm och Östergötland (Länsstyrelserna 2016). Genom hälsokommunikation får nyanlända tillgång till kunskap om hälsa och vad som kan vara symtom på ohälsa. De får också möjlighet att reflektera över informationen tillsammans med en hälsokommunikatör.

Hälsokommunikation är ett område som vissa kommuner har valt att lägga till utöver de 60 timmar samhällsorientering som erbjuds nyanlända enligt förordningens § 3 (SFS 2010:1138). Hur många timmar hälsokommunikation de nyanlända erbjuds och hur upplägget ser ut varierar bland de kommuner och län/regioner som valt att ha hälsokommunikatörer.

---

33 Se också statistik från Arbetsförmedlingen 2016 i kapitel 3.

Hälsokommunikatörer

Hälsokommunikatörer talar svenska och språk som är vanliga bland nyanlända. De har också i vissa fall hälso- och sjukvårdsrelaterad utbildning och kulturkompetenser som underlättar arbetet med informationsspridning och dialog kring hälsa.³⁴ En hälsokommunikatör arbetar med hälsoinformation till nyanlända, men även med att stötta nyanlända i mötet med vården eller vid utbildning av vårdpersonal (Länsstyrelserna 2016). Flera landsting (Region Skåne, Region Östergötland och Stockholms läns landsting) har en väl utarbetad struktur för hälsokommunikatörernas arbete i regionen. Behovet av kvalificerade hälsokommunikatörer ökar.

Positiv hälsoutveckling för nyanlända

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) presenterade i mars 2016 en rapport som svar på ett regeringsbeslut om en förstudie angående *”Positiv hälsoutveckling för asylsökande och nyanlända”* (regeringsbeslut 2015). I förstudien presenterar SKL en första uppsättning av skalbara produkter³⁵ som kan användas på olika behovsnivåer hos asylsökande och nyanlända. Produkterna avser också att vara metodstöd för personal som ska utföra insatserna samt stödjande verktyg för spridning och uppföljning av de insatser som ges:

- *”Hälso- och samhällsorienteringsinformation som är anpassad till olika målgrupper.*

---

34 <https://skl.se/integrationsocialomsorg/asylochflyktingmottagandeintegration/idebankforintegrationsarbetet/halsa/flerlokalaexempelpahalsoochsjukvardasyl-ochflyktingmottagande/flerexempelhalsa/halsokommunikatorerforebyggerohalsablandnyanlanda.4963.html>, nedladdad 19 oktober 2016, kl. 14.00.

35 *”Skalbar produkt innebär att produkten är utformad så den kan spridas till ett stort antal verksamheter såsom alla landsting/regioner och övriga berörda verksamheter till nytta för ett stort antal asylsökande och nyanlända.”* (Sveriges Kommuner och Landsting 2016, s. 7).

- *Webbaserad basutbildning om migration och psykisk ohälsa hos barn och unga till personal.*
- *Metodstöd för samtal om kroppslig och psykisk hälsa.*
- *Transkulturellt diagnosstöd. Utbildning i transkulturell diagnostik och bemötande.*
- *Utbildningar i specialiserad traumabehandling.*
- *Kompetensplattform för beslutsfattare och personal, patientplattform för asylsökande och nyanlända.*
- *Skalbara lösningar för tolksamtal.”*

(Sveriges Kommuner och Landsting 2016, s. 4)

Sveriges Kommuner och Landsting understryker betydelsen av att utvecklingen med skalbara produkter för att främja en positiv hälso-utveckling bland asylsökande och nyanlända sprids nationellt. Deras förslag är att ett nationellt och regionalt utvecklingsarbete sker under 2016 och att regionerna därefter fortsätter med spridning i respektive region. Några av de punkter SKL anför berör specifikt barn och unga. Till exempel behovet av gruppanpassad hälso- och samhällsinformation och riktade webbutbildningar om barns och ungas psykiska ohälsa. Även om skrivningar kring nyanlända barn och unga finns i SKL:s förstudie ser vi att nyanlända barns och ungas hälsotillstånd mer tydligt behöver belysas och lyftas upp på agendan.

Yrkesrollen som samhälls- och/eller hälsokommunikatör är central för utvecklingen av samhällsorientering och hälsokommunikation för nyanlända.

Under hösten 2016 arbetar också UMO.se med stöd av MUCF för att ta fram en webbplattform som ska tillhandahålla information till nyanlända och asylsökande barn och unga om hälsa och jämställdhet, YOUMO.se (regeringsbeslut 2016).

Nyanländas egna perspektiv

Inom ramen för MILSA (forskningsbaserad stödplattform för migration och hälsa) har det gjorts en intervjustudie med migranter för att få deras egna perspektiv på etableringsinsatserna och möjligheter till hälsa och välbefinnande (Ikonen 2015). Övergripande resultat från studien är att kategoriseringar utifrån utbildningsbakgrund och yrke behöver kompletteras med andra faktorer för att få en överblick av hälsa och välbefinnande i etableringsinsatserna.

De faktorer som Anne-Marie Ikonen tar upp är ”*individuella livsmål och hur starkt de har internaliserats, familjesituationen både i Sverige och utomlands, uppfattad social isolering i relation till det omgivande samhället*” (Ikonen 2015, s. 10). Flera informanter uppger att de har större problem med den psykiska hälsan än med den fysiska hälsan, till exempel sömnlöshet, koncentrations- och minnesproblem, rädsla, ångest, försämrat självförtroende, identitetsförlust samt känslor av hopplöshet och maktlöshet.

Vidare menar Ikonen att hennes informanternas hälsa både kunde gynnas och försämrats inom ramen för etableringsinsatserna. Välbefinnande utvecklades då hen kände sig tillfreds med etableringsinsatserna, men etableringsinsatserna kunde också utgöra en påfrestning för personens hälsa och välbefinnande om de uppfattades som alltför intensiva i ett sammanhang med övergripande livsförändringar (Ikonen 2015).

Särskilt utsatta grupper

Unga nyanlända kvinnor och män i särskilt utsatta ungdomsgrupper, som inte får möjlighet till vård och främjande hälsoinsatser, riskerar att få sämre förutsättningar och en längre väg in i etablering i arbets- och samhällsliv. Här behövs mer kunskap om hur samhället på bästa sätt kan arbeta med stöd, integrering och hälsofrämjande arbete som leder till en fungerande etablering för just olika grupper av unga, till exempel unga föräldrar, unga gifta och unga försörjare, det vill säga ungas förutsättningar och villkor för etablering utifrån ett familje-

perspektiv. Andra utsatta grupper är unga hbtq-personer, unga kvinnor och unga med olika variationer eller nedsättningar i sin funktion.

Unga nyanlända hbtq-personer och unga nyanlända kvinnor är grupper som kan befinna sig i särskilt svåra situationer (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015, Socialstyrelsen 2015). Enligt kunskapsunderlag från Socialstyrelsen (2015) har kvinnorna det tyngsta ansvaret för barnen och familjemedlemmar som inte mår bra på samma gång som de själva har sämre tillgång till resurser. Familjekonflikter och familjevåld drabbar särskilt kvinnorna. De löper stor risk att få post partum depression³⁶ och de söker sällan hjälp. Detta både på grund av språksvårigheter och bristande kunskap om post-traumatisk stress (Socialstyrelsen 2015).

Boende

De flesta nyanlända med uppehållstillstånd löser sitt boende på egen hand. År 2016 är det cirka 75 procent av de nyanlända som ordnar boende på egen hand.³⁷ Om en nyanländ person med uppehållstillstånd inte väljer att hantera sitt boende på egen hand bor de kvar på Migrationsverkets boende i väntan på en kommunplats.³⁸ Den 1 april 2014 ändrades reglerna kring tillträde till etableringsuppdraget. Liksom tidigare gäller nu att nyanlända ska erbjudas en etableringsplan så snart som möjligt efter uppehållstillstånd, i normalfallet inom två

---

36 Post partum depression eller förlossningsdepression, är en depression som kan drabba nyblivna mödrar en kort tid efter en förlossning. Förutom moderns egna besvär orsakar den relationsproblem med spädbarnet.

37 <http://extra.lansstyrelsen.se/integration/Sv/etablering-av-nyanlanda/Pages/ny-lagstiftning-om-etableringsinsatser.aspx>, nedladdad 12 juni 2016, kl. 12.40.

38 Det går inte att säga hur lång tid det kommer att ta för varje individ att bli bosatt i en kommun. Anvisningar för bosättning kommer att göras med utgångspunkt i kommunernas kommundal och årsplanering för mottagandet. Det totala antalet nyanlända som ska omfattas av anvisningar till kommuner är 21 702 för 2016. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-personer-med-uppehallsstillstand/Fragor-och-svar-om-bosattningslagen.html>, nedladdad 22 september 2016, kl. 10.20.

månader. För en nyanländ som vistas på något av Migrationsverkets anläggningsboenden ska etableringsplanen dock upprättas först när hen mottagits av en kommun, då inom en månad, eller senast ett år efter folkbokföring i en kommun. Regeländringen förlängde väntetiden avsevärt för de som vistas på anläggningsboenden.

Den aktuella bosättningslagen som trädde i kraft 1 mars 2016 (SFS 2016:38) syftar till att snabbare ge nyanlända möjlighet att bosätta sig. Mottagande i kommunen ska ske efter dialog mellan anvisande myndighet och kommunen senast inom två månader från beslutet om anvisning.

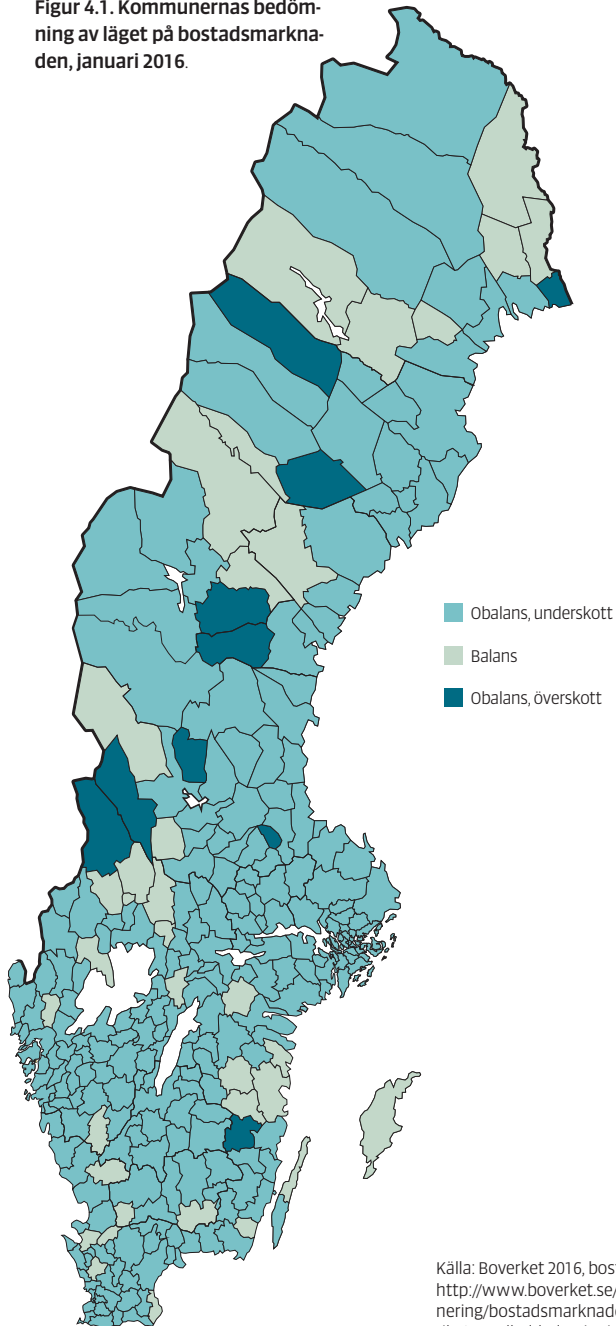
Nyanlända

I 2016 års bostadsmarknadsenkät³⁹ från Boverket bedömer 272 kommuner, eller 94 procent, att de har ett underskott på bostäder för nyanlända personer. Det är en ökning jämfört med förra året då 244 kommuner, eller 84 procent, gjorde samma bedömning. De 272 kommunerna återfinns i alla kommungrupper (figur 4.1).

---

39 <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten-i-korthet/>, nedladdad 5 juni 2016, kl. 10.00.

Figur 4.1. Kommunernas bedömning av läget på bostadsmarknaden, januari 2016.

Källa: Boverket 2016, bostadsmarknadsenkäten.
<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsplanering/bostadsmarknaden/laget-pa-bostadsmarknaden/riket/>, nedladdad 22 juni 2016, kl. 11.15.

Den vanligaste orsaken till underskott är att det saknas hyreslägenheter i kommunerna – 253 kommuner har angett denna orsak. Andra orsaker som särskilt berör gruppen unga är underskott på små lägenheter (148 kommuner), underskott på lägenheter med rimlig hyresnivå (103 kommuner) och att hyresvärdarna ställer höga krav på inkomst eller anställning (80 kommuner).

Andra orsaker som anges är att det generellt är brist på bostäder och att det är svårt att finna lediga bostäder i lämpliga lägen. Några kommuner menar att bristen på hyresrätter gör det svårt för nyanlända att få tag i en hyresrätt eftersom förmedling av dessa sker via köer med långa väntetider i allmännyttan eller via kontakter med privata hyresvärdar.

Underskott på bostäder för unga har förvärrats i storstadsregioner men är även stort på högskoleorter uppger Boverket. Underskottet har även ökat i mindre kommuner (färre än 25 000 invånare).

Utifrån kommunernas enkätsvar och det stora antalet personer som nu söker asyl drar Boverket slutsatsen att antalet bostadssökande nyanlända sannolikt kommer att öka kraftigt och att kommunerna kommer att ställas inför stora utmaningar när det gäller att kunna tillhandahålla bostäder. Vidare konstaterar Boverket att det finns risk för att bristen på bostäder gör att kommunerna inte kommer att kunna dra fördel av ett ökat antal nyanlända i arbetsför ålder i form av ökad tillväxt och utveckling. Särskilt gäller detta kommuner med en åldrande befolkning.

På frågan om hur kommunen arbetar med bostadsförsörjningen för nyanlända som själva har bosatt sig i kommunen, så kallat egenbosatta (EBO), är det vanligaste svaret att kommunerna hänvisar de egenbosatta nyanlända till den ordinarie bostadsmarknaden, det vill säga att söka bostad på egen hand. Många kommuner uppger dock att de tillhandahåller kontaktuppgifter till olika fastighetsägare för att underlätta möjligheten att hitta en bostad. Flera kommuner poängterar att särskilda insatser framför allt görs till nyanlända som anvisats till kommunen, det vill säga de som kommer från Migrationsverkets anläggningsboenden (så kallade ABO).

Några kommuner poängterar att om det är barnfamiljer som är i behov av bostad, till exempel vid familjeåterförening, så försöker de omgående hitta lösningar på bostadsbehovet, med hänvisning till barnperspektivet och socialtjänstlagen.

Avslutande kommentarer

De samhällsetablerande insatser som ges till nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget är inte, i sitt grundutförande, anpassade till *unga* nyanlända. Det är svårt att se att ungdomspolitiska incitament som ungdomsperspektiv och möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande över sina egna liv har någon speciell bäring på de insatser som erbjuds unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget. Det finns inte heller någon åldersanpassad sfi-utbildning. Däremot kan studier väljas utifrån alternativa studievägar som anpassats till olika studieförutsättningar, till exempel hur mycket tidigare studievana den nyanlände har.

I de fokusgrupper Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor gjort med unga nyanlända framkommer det att unga själva önskar läsa sfi i mer åldershomogena grupper.⁴⁰ Huruvida detta skulle motivera unga till språkstudier eller förbättra studieresultaten kan vi dock inte uttala oss om. Vi ser också att både sfi och samhällsorientering är aktiviteter som nyanlända ibland får vänta längre än regelmässigt på att få delta i. Då det ofta finns informella språkkrav för att få möjlighet till vissa insatser inom etableringsuppdraget (exempelvis praktikplatser och kommunal vuxenutbildning) försenas möjligheten till dessa insatser.

Samhällsorientering skulle behöva anpassas till gruppen unga i större utsträckning än vad som görs i dag. Länsstyrelserna understryker också i sin rapport att samhällsorientering och hälsokommunikation behöver fortsätta att utvecklas. Överlag menar flera aktörer (Länsstyrelsen Stockholm, Partnerskap Skåne och MILSA) som myndigheten haft kontakt med att familje-, barn- och ungdomsper-

---

⁴⁰ Se också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016).

spektiven är bristfälliga och behöver utvecklas vidare inom ramen för etableringsuppdraget. Önskan om att känna tillhörighet och gemenskap till människor i den egna åldersgruppen, gärna unga som redan är etablerade i Sverige, har i våra intervjustudier med unga varit återkommande.⁴¹ Boendesituationen är svår och kommunerna arbetar på olika sätt för att lösa frågan med för få bostäder.

Vi ser att det finns behov av ytterligare studier som belyser hur ungas hälsa och annan eventuell utsatthet hanteras inom ramen för etableringsuppdraget.

---

⁴¹ Se också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016).

KAPITEL 5

Unga i fokus

Mer genomslag för ungdomspolitiken i etableringsuppdraget

Unga nyanlända inom etableringsuppdraget betraktas sällan som just unga. Ett syfte med den här delrapporten, utöver att kartlägga och tematiskt analysera unga nyanlända kvinnors och mäns etablering i arbets- och samhällslivet, har varit att sätta fokus på gruppen unga i åldern 18–25 år och deras villkor inom etableringsuppdraget.

En återkommande slutsats i vår kartläggning är att det ungdomspolitiska målet inte får tillräckligt genomslag för unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget.

I kapitel 1 presenterar vi den svenska ungdomspolitikens mål:

Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.”

(prop. 2013/14:191, s. 16)

Ungdomspolitiken är sektorsövergripande och beslut som rör unga, oavsett politikområde ska relatera till det ungdomspolitiska målet. Statliga beslut och insatser bör också ha ett ungdomsperspektiv (prop. 2013/14:191). Det innebär att unga omfattas av de mänskliga rättigheterna som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området.

Utöver att ett ungdomsperspektiv ska utgå från ungas rätt att få tillgång till sina mänskliga rättigheter innebär det också att unga bör:

- *”betraktas som en mångfald individer,*
- *stödjas att bli självständiga, och*
- *ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande.”* (prop. 2013/14:191, s. 22)

Mångfald kräver individuella bedömningar

Ungdomsperspektivet innebär bland annat att unga *”bör betraktas som en mångfald individer”* (prop. 2013/14:191, s. 22). Unga är olika utifrån en mängd olika individuella förutsättningar, men i ett samhällsperspektiv finns också likheter. Alla unga befinner sig i en tid i livet då de ska skapa förutsättningar för framtida etablering. I fokus står utveckling, förändring och prövande av identiteter, sociala nätverk, roller, boendesituationer och framtidsplaner för att nämna några områden. För unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget ter sig förändringar och utmaningar i många fall än mer skarpa.

Hur dessa utmaningar ser ut är dock olika för olika individer. Därför är det viktigt med individuella bedömningar och att dessa görs ur ett ungdomsperspektiv. Den analys MUCF gjort utifrån våra kontakter med unga nyanlända och med kommuner och regioner visar också att unga gynnas av att hänsyn tas till deras individuella förutsättningar när deras etableringsplaner utformas. Samtidigt kan vi konstatera att många av de unga vi haft kontakt med inte uppfattar att någon individuell bedömning gjorts när deras plan upprättats eller när de fått sina insatser.

Inom ramen för en individuell bedömning är det också viktigt att ta hänsyn till aspekter i den unges liv som inte är specifikt relaterade till arbete, till exempel: hälsosituation, om den unge uppfattar att den egna könstillhörigheten förpliktigar till specifika roller och ansvars-taganden, eventuella funktionsvariationer eller -nedsättningar, om den unge är förälder med omsorgsansvar, om den unge har ansvar för familjeförsörjning eller om den unge är hbtq-person.

Detta är förutsättningar som kan påverka den unge nyanländes situation och möjligheter till etablering och som därför bör vägas in i en individuell bedömning.

Självständighet är en förutsättning för lyckad etablering

En annan del av ungdomsperspektivet som det uttrycks i propositionen är att unga *”bör stödjas att bli självständiga”* (prop. 2013/14:191, s. 22). Bland annat handlar självständighet om att vara fri från beroenden och sådant som begränsar den unges handlingsutrymme. Detta kan till exempel vara:

”stereotypa könsroller, missbruk, tvång, förtryck, diskriminering, trakasserier, mobbning, påtryckningar av olika slag och brist på ekonomiska resurser eller kunskap.”
(prop. 2013/14:191, s. 26)

Vi kan utifrån vår kartläggning och analys se att unga nyanlända i många fall begränsas utifrån en eller flera av dessa faktorer. Exempel på begränsande faktorer är:

- insatser som ges utifrån kön, till exempel att unga kvinnor och unga män får olika insatser
- att sakna grundskole- eller gymnasieutbildning
- att sakna verktyg, till exempel språk och mötesplatser, för att utveckla sociala nätverk.

Utöver dessa faktorer framkommer i våra intervjustudier med unga nyanlända ytterligare faktorer, bland annat arbetspraktiker som inte ger möjlighet till interaktion och inkludering, insatser som uppfattas som meningslösa, unga som saknar fast boende, trångboddhet och stort ansvar för hushåll och familj, bristande möjlighet att bekosta fritidssysselsättningar eller andra aktiviteter, bristande kunskap om sina rättigheter i det svenska samhället, bristande kunskap om viktiga samhällsfunktioner och svårt att få tillgång till hälsofrämjande aktiviteter.⁴²

Vi menar att stöd till självständighet därför bör vara en speciellt

---

⁴² Se också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2016).

viktig aspekt av etableringsuppdragets insatser till unga nyanlända. Att bli självständig förutsätter en fungerande språkutveckling, ett stabilt boende, bra hälsa och en förståelse för hur samhället fungerar.

Stöd och vägledning som kan leda till makt och delaktighet

Enligt ungdomspolitiken bör unga *”ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande”* (prop. 2013/14:191, s. 22). Målet är att de ska ha *”makt att forma sina liv”* (prop. 2013/14:191, s. 16). Om unga ska uppfatta att de har möjlighet till delaktighet och inflytande krävs att de blir hörda och att unga under etableringsprocessen ges möjlighet att uttrycka sina ståndpunkter (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014). Ju mer utsatt en ung person uppfattar att den är, desto svårare är det för den unge att själv kräva delaktighet (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015).

Att många unga deltagare i etableringsuppdraget har låg utbildningsnivå kan också vara en anledning till att se över informationen kring uppdraget till enskilda deltagare. Den utvärdering av etableringsuppdraget som Länsstyrelsen i Södermanland låtit göra visar att det är stor skillnad i förmågan att ta till sig information om och förstå sina rättigheter inom etableringsuppdraget. Särskilt lågutbildade och deltagare med hälsoproblem kan ha svårt att förstå verksamheten eller de egna rättigheterna (Tovatt 2013). Inflytande och delaktighet bör vara en del i de strukturella förutsättningar som unga nyanlända möter under sin etablering. *”Delaktighet utgår från individens rättigheter och perspektiv snarare än från samhällets behov ...”* (prop. 2013/14:191, s. 27).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor gjorde 2014 en studie om framgångsfaktorer i arbetsmarknadsprojekt för unga (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014). I studien framgår att bemötandet är en betydande framgångsfaktor. Det bör finnas kompetens bland yrkespersonerna att möta den unge individen *”där hen är”*. Det finns några aspekter som lyfts fram som centrala i ett sådant bemötande:

- möt med respekt
- skuldbelägg inte
- skapa ett vi
- den unge behöver känna att den som bemöter står på den unges sida
- ha höga förväntningar och anpassa kraven efter individen.

(Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014).

Det handlar om att rusta individen för att ta sig ut på arbetsmarknaden. När det gäller unga nyanlända är detta ett ”multiuppdrag” som kan handla om långt fler aspekter än arbete. Den drivkraft och motivation som många unga har när de kommer hit som nyanlända behöver tas tillvara. Ett sätt att göra det är att ägna tid åt att ta reda på vad de har för erfarenheter och styrkor och hitta insatser som utvecklar dessa ytterligare.

Unga i etableringsuppdraget

Etableringsuppdraget är under förändring. Arbetsmarknadsdepartementet lämnade en departementspromemoria med förslag på förändringar i regelverken den 7 oktober 2016. MUCF menar att kartläggningen i den här delrapporten bidrar till förändringsarbetet med sitt fokus på *unga* nyanlända och med utgångspunkt i ungdomspolitiken och med ett ungdomsperspektiv. De förbättringsområden vi lyfter i nästa kapitel utgår från vår kartläggning av ungas villkor inom ramen för etableringsuppdraget. Förslagen hänvisar därför till etableringsuppdraget. Vi menar att de förbättringsåtgärder vi tar upp är relevanta även i relation till de förändringar som föreslås i Arbetsmarknadsdepartementets promemoria (Ds 2016:35). Alla våra förslag i nästa avsnitt stödjer framtagandet av ett tydligare ungdomsperspektiv för insatser i etableringsuppdraget.

KAPITEL 6

Förbättringsområden och förslag

Samverkan är en central utgångspunkt

Myndigheten konstaterar att flera statliga aktörer har pågående uppdrag under 2016 kring unga nyanländas etablering och kring hur samverkan mellan staten och kommunerna kan utformas (till exempel Delegationen för unga till arbete och Nationella samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar). Vissa av dessa uppdrag har dessutom nyligen reviderats. Myndigheten väljer därför att inte lägga några konkreta förslag kring samverkan. Vi vill dock uppmärksamma läsaren på att vi i vår kartläggning tydliggör att samverkan är en central faktor för unga nyanländas villkor för etablering i arbets- och samhällslivet. Vi vill också påminna om att civilsamhället och det lokala näringslivet är relevanta och viktiga samverkansparter, utöver arbetsförmedlingar och kommuner.

Myndigheten bedömer att samverkansformer mellan olika aktörer inom etableringsuppdraget behöver utvecklas. Det fördjupade omsorgstagande som många kommuner har i form av så kallade en väg in- eller navigatorcenter, där unga kan få vägledning och en samlad insats, når inte alltid fram till unga nyanlända i etableringsuppdraget. Dessa center är tänkta att skapa en trygg miljö där den unge får vara delaktig i planering av framtida insatser. De ska också skapa ett sammanhang för den unge där hen kan få utökat stöd och intensifierad vägledning.

Myndigheten ser det som önskvärt att unga nyanlända inom etableringsuppdraget i större utsträckning än i dag får tillgång till

befintliga eller nystartade en väg in- eller navigatorcenter. Utöver att nyanlända unga därmed ges samma stöd som andra unga skulle integrerade verksamheter också ge nyanlända ingångar till sociala kontakter och tillfälle att öva sin svenska.

Myndigheten bedömer även att andra samverkansformer behöver utvecklas eller spridas ytterligare. Vi ser att civilsamhället kan bidra med viktiga insatser inom ramen för etableringsuppdraget, till exempel hälsofrämjande aktiviteter samt möjligheter för nyanlända att bygga sociala nätverk och att öva språk.

Vi ser också förutsättningar för att utveckla samverkan mellan kommuner, lokala arbetsförmedlingar och lokalt näringsliv. Vi har sett exempel på praktikinsatser som gett unga nyanlända insikter i svensk arbetsmarknad, möjlighet att utveckla sitt språk och ökad motivation till vidare studier. Samtidigt har det lokala näringslivet breddat sin rekryteringsbas och fått en bättre förståelse för nyanländas situation.

För att samverkansformer ska bli framgångsrika krävs resurser. För att möjliggöra samverkan mellan å ena sidan kommun och arbetsförmedling och å andra civilsamhälle och näringsliv behöver resurser skjutas till civilsamhället, till handledarutbildning för näringslivs-sponsrade praktikplatser och till Arbetsförmedlingen för att administrera de insatser som görs.

MUCF bedömer också att samverkan med lokalt civilsamhälle och lokalt näringsliv skulle möjliggöra insatser som möter de behov unga själva uttrycker att de har, till exempel att få möta fler etablerade svenskar och att få öva sin svenska.

Integrera språkutövande i alla insatser

Strävan inom etableringsuppdraget är att nyanlända ska få börja läsa sfi inom en månad från det att de fått sin etableringsplan, kravet är att de ska få börja inom tre månader. Trots det har 42 procent av alla nyanlända – vi saknar uppgifter för unga specifikt – fortfarande efter sex månader med etableringsplan inte påbörjat sin sfi. Kommunerna uppger bland annat brist på sfi-lärare som orsak till de långa väntetiderna.

För vissa insatser inom etableringsuppdraget krävs förkunskaper i svenska språket, till exempel för arbetspraktiker eller för kommunal vuxenutbildning. En individuell bedömning av språkkunskaper ska göras i varje enskilt fall, men bedömningen ersätts ofta av ett informellt krav på uppnådd D-nivå i sfi. Det är olyckligt då inte alla berörda insatser kräver språkkunskaper på D-nivå. Dessutom fördröjs andra insatser när inträdet i sfi-utbildningen blir försenat.

I våra intervjustudier med unga nyanlända framkommer också att deras arbetspraktiker har varit av varierande kvalitet, inte minst utifrån ett språkinlärningsperspektiv. Medan en del är nöjda berättar andra hur de tilldelats arbetsuppgifter som inte gett möjlighet till interaktion eller språkutveckling. Motsatt har vi också sett, vid besök i kommuner runtom i landet, hur genomtänkta praktikinsatser kan fungera väl både för att utveckla språk och för att skapa samhörighet och integration.

De unga nyanlända vi intervjuat beskriver att de är motiverade att snabbt lära sig svenska. Insatser som de själva ser som betydelsefulla för att erövra språket är att vistas mer i miljöer där de har möjlighet att öva sin svenska, gärna tillsammans med unga etablerade svenskar. Här har vi i våra besök i kommuner och regioner sett goda exempel på hur kontaktytor mellan nyanlända och etablerade unga kan skapas, till exempel genom integrering av etableringsverksamheten i reguljär verksamhet, genom insatser av civilsamhället i etableringsplanerna eller genom välplanerade arbetspraktiker.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor föreslår att:

- insatser för unga inom etableringsuppdraget bör ha fokus på att de unga ska lära sig svenska. Det bör vara ett krav att alla arbetspraktiker, prova-på-platser, arbetsträningar och liknande insatser ger deltagarna möjlighet att öva sin svenska.
- studieförbunden och andra civilsamhällesaktörer bör ges möjlighet att erbjuda undervisning i svenska inom ramen för etableringsuppdraget som komplement till kommunernas svenska för invandrare.
- resurserna bör dimensioneras för att möta behovet av en stärkt språkinläring inom ramen för etableringsuppdraget.

Låt utbildning bli styrande för unga i etableringsuppdraget

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bedömer det vara av högsta vikt att nyanlända i åldern 18–25 år ges reella möjligheter att komplettera den utbildning de saknar, både grundläggande och högre utbildning.

Hälften av alla nyanlända unga inom etableringsuppdraget saknar utbildning motsvarande avslutad gymnasieutbildning. En tredjedel saknar utbildning motsvarande avslutad grundskola. Det står i stark kontrast mot regeringens ambition att alla unga ska ha en avslutad gymnasieutbildning eller motsvarande.

Unga nyanlända har heller inte i lika hög grad som äldre nyanlända en längre, högre utbildning. Det kan förklaras av att de yngre lämnat sina hemländer i ett tidigare skede i livet, men oavsett anledning är det viktigt att de ges rätt förutsättningar att komplettera den utbildning de saknar eller inte kunnat slutföra.

Myndigheten efterfrågar stöd till unga för att de ska kunna bedriva reguljära studier inom eller utanför ramarna för etableringsuppdraget. Det är i dag möjligt att bedriva vuxenstudier inom etableringsuppdraget. Det förekommer också att unga lämnar uppdraget i förtid för att gå till högskolestudier. Dock är det få unga som bedriver vux-

enstudier och ännu färre som lämnar för att gå till högskolestudier.

Mot denna bakgrund bedömer myndigheten att det krävs särskilda stödåtgärder för att unga nyanlända ska få reella möjligheter att utbilda sig. En sådan stödåtgärd skulle kunna vara studiestöd på modersmål, till exempel i form av översatta läromedel eller möjligheter att diskutera föreläsningar och lektioner på det egna språket.

Sveriges Kommuner och Landsting utreder under hösten 2016 möjligheten att införa en längre, sammanhållen utbildning för unga nyanlända i åldern 18–29 år. Myndigheten välkomnar SKL:s initiativ, givet att den planerade utbildningen kan anpassas till olika individuella utgångslägen och behov. Vi anser att ett uppdrag till relevant myndighet att utreda ett eventuellt förslag från SKL, i samverkan med dem, är av största betydelse.

I den promemoria om förändringar av etableringsuppdraget som Arbetsmarknadsdepartementet lämnat (Ds 2016:35) föreslås att uppdraget inte längre bör omfatta den som är 18–19 år, oavsett om hen har föräldrar i Sverige eller inte. Som skäl anges just att nyanlända i den åldern bör gå en gymnasieutbildning snarare än att delta i det föreslagna etableringsprogrammet. MUCF konstaterar dock att ingenting nämns om 18–19-åringar som redan har en gymnasieutbildning. Ingenting nämns heller om att skollagens utformning (15 kap. 5 §) begränsar möjligheterna för den som fyller 20 år under året att påbörja en gymnasieutbildning (SFS 2010:800). Vi kan konstatera att det finns en risk att nyanlända som är på väg att fylla 20 år, men ännu inte gjort det, varken får tillgång till gymnasieutbildning eller till ett kommande etableringsprogram.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor föreslår att:

- ett särskilt mål bör styra etableringsuppdragets verksamhet riktad mot unga i åldern 18–25 år. Målet bör tydliggöra att etableringsuppdraget ska uppmuntra ungas studiedeltagande. Studier bör likställas med arbete i relevanta måldokument och målformulering-

ar och ersättning bör utgå som för andra insatser i etableringsuppdraget.

- relevant myndighet får i uppdrag att utveckla stödformer för att underlätta för unga nyanlända i åldern 18–25 år att studera vid reguljär utbildning, både inom och utanför ramarna för etableringsuppdraget.

Mer samhällsorientering och hälsokommunikation

Enligt *förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare* (SFS 2010:1138) ska samhällsorientering ingå i etableringsinsatsen med minst 60 timmar. Åtta specificerade delar ska finnas med, inklusive till exempel att åldras i Sverige. MUCF konstaterar att ingen obligatorisk del finns om att vara ung i Sverige.

I våra samtal med unga nyanlända har vi förstått att unga uppskattar den samhällsorientering de får. De som fått samhällsorientering på sitt modersmål har särskilt uppskattat att de kunnat fokusera på innehållet snarare än på att förstå språket. Samtidigt har vi förstått att den information de unga får inte är tillräcklig för att de på ett tillfredsställande sätt ska kunna hantera sin vardag. Detta har även konstaterats av de kommuner och regioner som vi har besökt. Utöver det har andra myndighetsrapporter tydliggjort att nyanlända saknar kunskap om sina rättigheter, särskilt nyanlända med kortare utbildningsbakgrund.

MUCF bedömer att unga nyanlända behöver mer information om hur det är att vara ung i Sverige, om sina rättigheter, om hur de ska hantera sina myndighetskontakter, om vardagssysslor, om mötesplatser och om stödjande verksamheter, för att nämna några områden. Vi ser det därför som väsentligt att förordningen (SFS 2010:1138) ändras så att ett temaområde om hur det är att vara ung i Sverige läggs till, inte bara för unga utan för alla nyanlända. Ett sådant område skulle kunna innehålla anpassad samhällsorientering om utbildningssystemet, om ungas villkor, om föräldraskap och äktenskap som ung, om alkohol och droger samt om sexuella och reproduktiva rättigheter.

Vi ser det som en tillgång för alla nyanlända i åldern 18–64 år att kunskap om ungdomsperioden ingår i de kunskapsområden som tas upp i samhällsorienteringen.

Att ha en fungerande hälsosituation är en förutsättning för en fungerande etablering. Det är en återkommande kommentar från aktörer som vi har träffat och i de fokusgruppsintervjuer vi har gjort. Det finns också forskningsstöd för hälsans betydelse. Det finns unga nyanlända som behöver vård för psykisk sjukdom och hjälp med att bearbeta trauman, men även andra unga, utan synbara vårdbehov, kan behöva stöd för att utveckla eller behålla en fungerande hälsa. Förutsättningar för en fungerande hälsa är till exempel tillräckligt med sömn, en trygg boendesituation, upplevelse av social inkludering, förmåga att förstå vad som förväntas av en samt möjlighet att uttrycka sig kring det som känns oklart eller obehagligt i den egna livssituationen.

MUCF menar att hälsokommunikation till nyanlända bör prioriteras nationellt som ett tillägg till den nuvarande samhällsorienteringen. Unga nyanlända behöver få mer kunskap om hälsa och om det stöd de kan få kring sin hälsa eller eventuella ohälsa. De behöver också få möjlighet att, under vägledning av vårdprofessionella, reflektera kring frågorna. Informationen bör ges på den enskildes modersmål.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor föreslår att:

- *förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare* bör justeras så att:
  - samhällsorienteringen utökas för att möta det omfattande kunskapsbehov som unga nyanlända har
  - samhällsorienteringen utökas till att även innehålla ett temaområde om att vara ung i Sverige.
- länsstyrelserna ges i uppdrag att utreda och lämna förslag på ett tillägg i förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare som innefattar hälsokommunikation.

Vi behöver mer kunskap

Under arbetet med kartläggningen har MUCF identifierat ett flertal kunskapsluckor. Vi kan konstatera att skillnader finns mellan vilka insatser som ges till unga kvinnor respektive till unga män inom ramen för etableringsuppdraget, men vi vet inte vad skillnaderna beror på.

Vissa grupper av asylsökande och nyanlända, till exempel unga kvinnor, tjejer och unga hbtq-personer, lever under särskilt svåra omständigheter på grund av trakasserier och hot eller av andra skäl. Vi har också sett att gruppen ensamkommande barn är särskilt utsatt när de träder in i vuxenlivet och därmed förlorar det särskilda stöd som ges till just ensamkommande barn.

Samtidigt kan vi konstatera att det finns resursstarka unga som lyckas väl med sin etablering och snabbt kan gå vidare med till exempel studier på högskolenivå.

Till sist konstaterar vi att det saknas kunskap om hur de nyanlända unga själva upplever sin situation och sina möjligheter i Sverige. Etableringsuppdraget följs bland annat upp utifrån vilka insatser som ges till deltagarna och utifrån vad deltagarna gör efter sin tid med etableringsplan. Kunskap saknas dock om hur deltagarna mår, om vad de vill och om vilka resurser de har, till exempel i form av sociala nätverk, kunskap, ambitioner och inre drivkrafter. MUCF efterlyser mer kunskap i dessa frågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor föreslår att:

- myndigheten får i uppdrag att ta fram fördjupad kunskap om skillnaderna mellan unga nyanlända kvinnors och unga nyanlända mäns villkor och deltagande i etableringsinsatser.
- myndigheten får i uppdrag att, tillsammans med andra relevanta aktörer, identifiera utsatta och resursstarka grupper bland unga nyanlända samt att utveckla ett stödmaterial riktat till arbetsförmedlingar, kommuner och regioner för att stärka dem i deras arbete med berörda grupper.

Appendix

Förutsättningarna för unga nyanlända kvinnors och mäns etablering är under förändring. Som vi konstaterade i inledningskapitlet och beskrev i kapitel 2 så pågår ett reformarbete vid Arbetsmarknadsdepartementet kring etableringsuppdraget. Departementet har i en promemoria (Ds 2016:35) föreslagit att etableringsuppdraget ska upphöra i sin nuvarande form och i stället ersättas av ett arbetsmarknadspolitiskt program kallat etableringsprogrammet. Etableringsprogrammet ska, enligt förslaget, fungera som ett paraplyprogram, i mångt och mycket med samma funktion som dagens etableringsuppdrag. Syftet med reformen är att harmonisera etableringsverksamheten med övrig verksamhet inom Arbetsförmedlingen, för att därigenom skapa ökad flexibilitet och effektivitet och minska Arbetsförmedlingens administrationsbörda. Stödet till enskilda nyanlända är dock tänkt att i stor utsträckning vara oförändrat.

Även andra lagar och förordningar som kan komma att påverka etableringsverksamheten har antagits eller annonserats. Nya initiativ har också tagits på området, till exempel stödformer för att hjälpa nyanlända att lära sig svenska redan under asyltiden eller förslag på nya utbildningsinsatser. Dessutom är det rimligt att anta att antalet deltagare i etableringsverksamheten kommer att öka framöver, som en följd av ökningen av antalet asylsökanden under framför allt hösten 2015.

Vi har i vår kartläggning utgått från rådande villkor, rådande lagar, rådande förordningar och rådande verksamheter. Det innebär att vi

inte har tagit hänsyn till förändringar som skett nyligen, men som ännu inte fått genomslag, eller till förändringar som kan förväntas ske framöver. I stället samlar vi de viktigaste förändringarna och förslagen här, utifrån vad vi bedömer kommer att eller kan komma att påverka förutsättningarna för etableringsuppdraget eller för motsvarande program framöver.

Antalet deltagare i etableringsuppdraget förväntas öka

Migrationsverkets prognos över personer mottagna i en kommun, samtliga åldrar, oktober 2016. Antal

År	Mottagna i en kommun
2015	50 645 ⁴³
2016	69 900
2017	79 900
2018	51 700
2019	48 900
2020	46 600

Källa: Migrationsverket (2016).

MUCF saknar åldersuppdelade uppgifter. En stor del av de som förväntas att tas emot i en kommun framöver kommer att vara barn och en del kommer att vara äldre än 64 år. Uppgifterna speglar därför inte det förväntade antalet deltagare i etableringsuppdraget eller i motsvarande verksamhet framöver. Däremot kan vi anta att antalet deltagare i etableringsverksamheten kommer att öka när antalet kommunmottagna ökar. Att etableringsinsatserna normalt löper över två år (inga förändringar är föreslagna i detta avseende) innebär att förändringar av antalet kommunmottagna kommer att ackumuleras från ett år till

43 I tabell 53 i Migrationsverkets *Verksamhets- och utgiftsprognos* (2016), där prognosen över kommunmottagande presenteras, anges antalet mottagna under 2015 till 39 743 personer. Enligt telefonsamtal med Migrationsverket är den uppgiften felaktig. Den korrekta uppgiften är den som anges i bilaga 1 del 2 i samma rapport. Där anges, på sista raden, antalet mottagna under 2015 till 50 645, som i tabellen ovan.

nästa. Vi kan också konstatera att vi redan under 2016 sett en påtaglig ökning av antalet nyinskrivna i etableringsuppdraget.⁴⁴

Nya lagar, villkor och initiativ

- En genomgripande reform av etableringsuppdraget är under utredning vid Arbetsmarknadsdepartementet, se ovan och kapitel 2. Reformen är föreslagen att träda i kraft den 1 januari 2018.
- Hösten 2015 antog riksdagen *lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige* (SFS 2016:752). Enligt lagen blir uppehållstillstånd som huvudregel tillfälliga. För flyktingar gäller normalt tre års uppehållstillstånd, övriga skyddsbehövande får normalt uppehållstillstånd på 13 månader. Uppehållstillstånden kan förlängas när de löpt ut. För att få permanent uppehållstillstånd gäller att den sökande kan försörja sig. För den som ännu inte fyllt 25 år gäller dessutom att hen ska ha gymnasieexamen eller motsvarande (särskilda regler gäller för barn).

Regeringen har meddelat att de under hösten 2016 ska återkomma till riksdagen med ett förslag om författningsändring för just gruppen unga nyanlända enligt följande:

”Permanent uppehållstillstånd bör endast kunna beviljas en utlänning som inte har fyllt 25 år om han eller hon har fullföljt gymnasieutbildning eller motsvarande. Det är ur integrationssynpunkt av stort värde att unga nyanlända genomgår utbildning på gymnasial nivå. Regeringen anser att det finns starka skäl att uppmuntra till detta. I syfte att uppmuntra till utbildning på gymnasial nivå kommer regeringen därför att skyndsamt ta fram och remittera ett förslag som innebär att förlängt uppehållstillstånd kan beviljas till ungdomar som studerar på gymnasial nivå och sköter sina studier. Avsikten är att när gymnasie-

⁴⁴ <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Etableringsuppdraget-i-siffror.html>, nedladdad 25 oktober 2016, kl. 18.25.

utbildning eller motsvarande har fullföljts kommer vanliga regler om möjlighet till uppehållstillstånd att gälla.” (regeringens lagrådsremiss 2016, s. 60)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inväntar regeringens begäran om remissvar kring detta förslag.

- Den 1 mars 2016 trädde *lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning* (SFS 2016:38) i kraft. Lagen gör det obligatoriskt för kommunerna att ta emot nyanlända för bosättning och syftar till att skapa en jämn fördelning av nyanlända över landet.
- Flera förändringar syftar till att hjälpa nyanlända att komma igång med sin etablering i ett tidigare skede än i dag. Till exempel så noterar vi i kapitel 4 att regeringen avsatt 100 miljoner kronor till studieförbunden för att bedriva *svenska från dag ett*, en verksamhet där asylsökanden och andra nyanlända som befinner sig tidigt i etableringsprocessen kan få stöd med sin språkutveckling.⁴⁵ Även andra liknande initiativ finns.
- I vårändringsbudgeten för 2016 aviserades ytterligare förändringar kring tidiga insatser till asylsökande med flera. Från och med 2017 kommer länsstyrelserna att ta över delar av Migrationsverkets ansvar för tidiga insatser till asylsökande med flera, bland annat språkinläring. Därigenom möjliggörs regionala och lokala anpassningar. Arbetsförmedlingen kommer också att få i uppdrag att kartlägga nyanländas kompetens redan under asyltiden med syftet att deras etablering därmed ska kunna påskyndas.⁴⁶
- I budgetpropositionen för 2017 föreslås att Delegationen för unga till arbete (Dua) ges ett utvidgat uppdrag att främja samverkan

45 <http://www.folkbildningsradet.se/Folkbildning/Folkbildningspolitik/nyanlandas-etablering/>, nedladdad 10 oktober 2016, kl. 16.10.

46 <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/04/satsningar-i-varbudgeten-for-en-effektivare-etablering-och-minskad-arbetsloshet/>, nedladdad 18 oktober 2016, kl. 15.18.

kring nyanländas, företrädesvis unga nyanländas, möjlighet att etablera sig i arbetslivet. Förslaget är att Dua ska stödja arbetsförmedlingar och kommuner i att gemensamt planera effektiva insatser med individens behov i fokus.⁴⁷

- Sveriges Kommuner och Landsting bereder under hösten 2016 ett förslag till en ny skolform för nyanlända i åldern 18–29 år. Skolformen syftar till att göra det lättare för de som saknar tillräcklig utbildning att i en samlad och anpassad insats läsa in grundskole- eller gymnasiekompetens.

---

⁴⁷ <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2016/09/prop.-2016171/>, nedladdad 18 oktober 2016 kl. 16.16.

BILAGA 1

Uppdragsbeskrivning

Tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ska under 2016 och 2017 genomföra en tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet. Myndigheten ska beskriva och analysera ungas villkor vad gäller etablering i arbets- och samhällslivet samt beskriva nationella och lokala verksamheter som arbetar för att främja ungas etablering. Analysen ska utgå från målet med ungdomspolitiken och genomgående ha ett jämställdhetsperspektiv. Beskrivningen och analysen ska belysa situationen för unga kvinnor och män, unga kvinnor och män med funktionsnedsättning samt unga nyanlända kvinnor och män. I en delrapport ska myndigheten beskriva och analysera unga nyanlända kvinnors och mäns villkor vad gäller etablering samt om möjligt beskriva goda exempel. Utifrån analyserna ska förslag lämnas avseende de områden som behöver förbättras. MUCF ska inom ramen för uppdraget inhämta underlag från relevanta myndigheter, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU).

En delrapport ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 november 2016. Uppdraget ska redovisas i sin helhet till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 november 2017.

BILAGA 2

Sammanfattning av Fokus 16:2

Detta är en kort sammanfattning av innehållet i den andra av två delar av Fokus 16, *Fokus 16:2, Unga nyanländas etablering. Verksamhetsexempel och ungas röster.*

Pågående arbeten i regioner och kommuner

Utöver att kartlägga och tematiskt analysera unga nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet har MUCF också belyst goda exempel. Aktörerna är valda utifrån att de på olika sätt ligger i framkant i till exempel frågor om samverkan mellan kommuner, arbetsförmedlingar, civilsamhället och näringslivet eller att de utvecklat innovativa metoder för sitt arbete med nyanlända.

Utifrån vår kartläggning ser vi att samverkan mellan flera aktörer och olika tillvägagångssätt för etablering med unga inom ramen för etableringsuppdraget kan vara fördelaktiga. De som får till stånd samverkan mellan flera aktörer upplever att de kan bemöta unga och att de har mer att erbjuda unga nyanlända i etableringsuppdraget.

Samverkan inom etableringsuppdraget mellan en arbetsförmedling, en kommun, näringslivet och/eller civilsamhället kan handla om olika insatser på många olika nivåer. Här är några exempel som vi tar upp i rapporten:

- särskilda handläggare för unga inom etableringsuppdraget
- särskilda kurser för unga om ekonomi och hantering av den egna ekonomin
- gemensamma ungcener/navigatörercenter för alla insatser till unga i kommunen, inklusive unga i etableringsuppdraget
- praktikplatser, som också är språkfrämjande, i samarbete med näringslivet
- kurser, som civilsamhället erbjuder inom ramen för etableringsuppdraget, som är språk- eller hälsofrämjande eller som stärker de nyanländas sociala nätverk
- extra timmar i samhällsorientering som riktar sig specifikt till unga
- hälsokommunikation som ett tillägg till samhällsorientering.

Ungas röster

Myndigheten presenterar två studier i fokusgrupper med unga nyanlända kvinnor och män. Den generella bild vi får är att de unga som kommit till tals har ett stort inre driv. De är ambitiösa, de vill arbeta eller studera och de är beredda att anstränga sig för att nå sina mål. Tiden i etableringsuppdraget kan upplevas som betydelsefull, krävande och ibland meningslös.

Alla insatser upplevs heller inte som relevanta. Vissa unga ger uttryck för att de upplever sig sitta av tid, snarare än att lära sig något meningsfullt. De känner sig inte delaktiga i planeringen av sina etableringsplaner, i något fall genom att de inte tillfrågats innan innehållet i planen bestämts, i andra fall uttrycker de att de tillfrågats men att handläggaren sedan inte tagit hänsyn till deras önskemål. De säger sig heller inte ha fått förklarat för sig varför vissa insatser valts för dem. Om det beror på kommunikationssvårigheter eller på att handläggaren inte lyssnat kan vi inte uttala oss om, men det är ett problem i sig att de unga nyanlända upplever att de inte är delaktiga när handläggaren beslutar om deras fortsatta etablering.

I intervjuerna i fokusgrupperna med unga nyanlända kvinnor framkommer att det i vissa fall finns ett glapp mellan handläggarnas och de unga kvinnornas uppfattningar om det egna ansvarstagandet. Det handlar om att skapa förutsättningar för etablering, till exempel att utveckla sociala nätverk. De unga kvinnorna uppfattar att detta uttrycks som att det är deras eget ansvar, men de menar att de inte har verktyg (språk, mötesplatser eller tillgång till andra sociala sammanhang) för att ta sig an denna utmaning.

Samhällsorienteringen har genomgående varit uppskattad. Flera av de unga nyanlända som kommit till tals uttrycker att det de lär sig är viktigt och relevant för dem. Samtidigt har det blivit tydligt att den samhällsorientering de får inte räcker till. De unga uttrycker att de vill och behöver lära sig mer än vad de gör. Vi har också fått signaler om att de inte alltid förstår sina rättigheter i det svenska samhället eller inom etableringsuppdraget.

I övrigt så uttrycker flera unga en vilja att träffa fler etablerade

svenskar. Dels för att få möjlighet att utveckla sin svenska, dels för att de ser etablering som mer än att bara ha ett jobb. De ser också att sociala nätverk med etablerade svenskar är ett sätt att komma närmare arbetsmarknaden.

Boendesituationen varierar för de unga kvinnor och unga män som deltagit i intervjuerna. Unga kvinnor beskriver en boendesituation där de tillsammans med familj och släktingar bor många fler människor än vad lägenheten är avsedd för. Unga män beskriver en situation där de saknar fast adress och flyttar runt mellan andrahandsboenden.

Ungas möjlighet till inflytande och delaktighet

Vi vill speciellt uppmärksamma två faktorer som vi, utifrån vår kartläggning, uppfattar som centrala för ungas möjlighet till inflytande och delaktighet inom etableringsuppdraget. Det är att:

- bemöta den unge som en unik person
- ha en fungerande samverkan mellan olika aktörer där alla kan komma överens om gemensamma mål som de kan sträva mot och som främjar ungas etablering.

Referenser

Kapitel 1

- Delegationen för unga till arbete (2016). *Kraftsamling mot ungdomsarbetslösheten. Rapport från Dua till regeringen den 31 mars 2016*.
- Ds 2016:35 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet*. Arbetsmarknadsdepartementet.
- Engdahl, M. & Forslund, A. (2015). *En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden*. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2015:3. Stockholm: Finansdepartementet, Regeringskansliet.
- Joyce, P. (2015). *Integrationspolitik och arbetsmarknad. En översikt av integrationsåtgärder i Sverige 1998–2014*. Stockholm: Delegationen för Migrationsstudier.
- Kommittédirektiv (2015:70). *Samordnare för unga som varken arbetar eller studerar*.
- Kommittédirektiv (2016:82). *Tilläggsdirektiv till Samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (U 2015:06)*.
- Larsson, J. K. (2015). *Integration och arbetets marknad. Hur jämställdhet, arbete och annat "svenskt" görs av arbetsförmedlare och privata aktörer*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a). *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – En nationell bild och faktorer som påverkar deltagande*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b). *Samla kraft! En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016). *Fokus 16:2, Unga nyanländas etablering. Verksamhetsexempel och ungas röster*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Regeringens proposition 2013/14:191 *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.
- Regeringens proposition 2015/16:1 *Budgetproposition för 2016*.

- Regeringens strategi (2015). *Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar*. U2015/05478/UF Stockholm: Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet.
- Regeringsbeslut (2015a). 3.1.A.1 Tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet. *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015-12-18, U2014/07165/UF, U2015/00842/UF, U2015/01238/UF m.fl.*
- Regeringsbeslut (2015b). 3.1.A.3 Fördjupad analys av ungas övergång mellan skola och arbetsliv. *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015-12-18, U2014/07165/UF, U2015/00842/UF, U2015/01238/UF m.fl.*
- Regeringsbeslut (2015c). 3.1.B.1 Mötesplatser och nätverk mellan unga nyanlända och andra ungdomar. *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015-12-18, U2014/07165/UF, U2015/00842/UF, U2015/01238/UF m.fl.*
- Riksrevisionen (2014). *Att tillvarata och utveckla nyanländas kompetens. Rätt insats i rätt tid?* RiR 2014:11.
- SFS 2010:197 *Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.*
- Socialstyrelsen (2015). *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter, ett kunskapsunderlag för primärvården*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2012:69 *Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*. Slutbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen).
- Ungdomsstyrelsen (2011). *Fokus 11. En analys av ungas bostadssituation*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Elektroniska källor

Delegationen unga till arbete, www.dua.se

Regeringen, www.regeringen.se

Ung idag, www.ungidag.se

Kapitel 2

Andersson Joona, P., Wennemo Lanninger, A. & Sundström, M. (2016). *Etableringsreformens effekter på de nyanländas integration. Slutrapport*.

Ds 2016:35 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet*. Arbetsmarknadsdepartementet.

Regeringens proposition 2009/10:60 *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd.*

Riksrevisionen (2014). *Att tillvarata och utveckla nyanländas kompetens. Rätt insats i rätt tid?* RiR 2014:11.

SFS 2010:197 *Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.*

SFS 2010:409 *Förordning (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.*

Statskontoret (2012). *Etableringen av nyanlända. En uppföljning av myndigheternas genomförande av etableringsreformen.* 2012:22.

Tovatt, C. (2014). *Från förväntningar till utfall. Etableringsreformen på lokal nivå.* Nyköping: Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Elektronisk källa

Arbetsförmedlingen, www.arbetsformedlingen.se

Kapitel 3

Arbetsförmedlingen (2015). *Arbetsförmedlingens återrapportering 2015. Etablering av vissa nyanlända. Statistik kring etableringsuppdraget.*

Delegationen för unga till arbete (2016). *Kraftsamling mot ungdomsarbetslösheten. Rapport från Dua till regeringen den 31 mars 2016.*

Ds 2016:35 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet.* Arbetsmarknadsdepartementet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b). *Fokus 16:2, Unga nyanländas etablering. Verksamhetsexempel och ungas egna röster.* Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016c). *Villkor för organisationer med social inrikning. Civila samhällets villkor 2015 med fokus på flyktingmottagande.* Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a). *Flyktingmottagandet. Det civila samhällets roll och villkor.* Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringens proposition 2009/10:60 *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd.*

Riksrevisionen (2014). *Att tillvarata och utveckla nyanländas kompetens. Rätt insats i rätt tid?* RiR 2014:11.

- SFS 2006:1481 *Förordning (2006:1481) om stöd för nystartsjobb.*
- SFS 2010:800 *Skollag (2010:800).*
- SFS 2010:197 *Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.*
- SFS 2015:503 *Förordning (2015:503) om särskilt anställningsstöd.*
- Tovatt, C. (2014). *Från förväntningar till utfall. Etableringsreformen på lokal nivå.* Nyköping: Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Elektroniska källor

- Arbetsförmedlingen, www.arbetsformedlingen.se
- Migrationsverket, www.migrationsverket.se
- Ung idag, www.ungidag.se

Kapitel 4

- Arbetsförmedlingen (2015). *Arbetsförmedlingens återrapportering 2015. Etablering av vissa nyanlända – statistik kring etableringsuppdraget 2015-05-04 avser 2014.*
- Arbetsförmedlingen (2016). *Hinder för nyanlända att delta i vuxenutbildningen.* PM, Diarienummer Af-2016/158 098. Stockholm: Arbetsförmedlingen, enheten för integration och etablering.
- Ds 2016:35 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet.*
- Folkbildningsrådet (2014). *Etableringskurs på Folkhögskola 2014.* Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Folkbildningsrådet (2015). *Etableringskurs på Folkhögskola – Kvalitativ uppföljning hösten 2015.* Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Ikonen, A.-M. (2015). *Perspektiv på etableringsprogrammet, hälsa och välbefinnande.* Malmö: Malmö högskola (MIM).
- Länsstyrelserna (2016). *Samhällsorientering för nyanlända. Länsstyrelsernas gemensamma redovisning 2016.* Nr 2016:09. Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län.
- MILSA (2015). *MILSA – Stödplattform för migration och hälsa. Grunden läggs.* Malmö: Malmö Institute of Migration Diversity and Welfare, MIM.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015) *Fokus 15, Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter.* Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016).
Fokus 16:2, Unga nyanländas etablering. Verksamhetsexempel och ungas röster.
Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Regeringsbeslut (2015). *Uppdrag till Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten om stöd till genomförandet av hälsoundersökningar*, S2015/07981/FS.
- Regeringsbeslut (2016). *Uppdrag om informationsinsatser rörande hälsa och jämställdhet för nyanlända och asylsökande barn och unga*, S2016/02759/JÄM.
- Riksrevisionen (2014). *Att tillvarata och utveckla nyanländas kompetens – Rätt insats i rätt tid?* RiR 2014:11.
- Sandwall, K. (2013). *Att hantera praktiken. Om sfi-studerandes möjligheter till interaktion och lärande på praktikplaster.* Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för svenska språket.
- SFS 2010:1138 *Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare.*
- SFS 2015:482 *Lag (2015:482) om ändring i skollagen (2010:800).*
- SFS 2016:38 *Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.*
- Skolverket (2012). *Utbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer.* Stockholm: Fritzes.
- Socialstyrelsen (2015). *Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter, ett kunskapsunderlag för primärvården.* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Studieförbunden (2016). *Folkbildning för att börja etablering från dag ett. Studieförbundens material 2016:5.* Stockholm: Studieförbunden.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2016). *Positiv hälsoutveckling för asylsökande och nyanlända.* Rapport till Socialdepartementet efter regeringsbeslut S2015/06414/FS. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Elektroniska källor

Boverket, www.boverket.se

Folkbildningsrådet, www.folkbildningsradet.se

Länsstyrelsen, www.lansstyrelsen.se/integration

Migrationsverket, www.migrationsverket.se

Partnerskap Skåne, Länsstyrelserna. www.lansstyrelsen.se

Regeringen, www.regeringen.se

Sveriges Kommuner och Landsting, www.skl.se

Presentationer

Arbetsförmedlingen, presentation 23 maj 2016. Konferens om nyanländas språkinläring. Organisatör var Utbildningsdepartementet

Kapitel 5

Ds 2016:35 *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet*. Arbetsmarknadsdepartementet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014). *Möt mig där jag är. Bemötande som framgångsfaktor i arbetsmarknadsprojekt för unga*. Temagruppen unga i arbetslivet, skrift 2014:3. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015). *När livet känns fel. Ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016). *Fokus 16:2, Unga nyanländas etablering. Verksamhets exempel och ungas egna röster*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringens proposition 2013/14:191 *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.

Tovatt, C. (2013). *Att avkoda systemets regler – Nyanlända invandrades berättelser om mötet med etableringen*. Nyköping: Länsstyrelsen i Södermanlands län.

Appendix

Ds 2016:35. *Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet*.

Migrationsverket (2016). *Verksamhets- och utgiftsprognos. Oktober 2016*. Stockholm: Migrationsverket.

Regeringens lagrådsremiss (2016). *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*.

SFS 2010:800 *Skollag (2010:800)*.

SFS 2010:1138 *Förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare*.

SFS 2016:38 *Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning*.

SFS 2016:752 *Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*.

Elektroniska källor

Arbetsförmedlingen, www.arbetsformedlingen.se

Folkbildningsrådet, www.folkbildningsradet.se

Regeringen, www.regeringen.se

Vi tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor

och om det civila samhällets förutsättningar.

Vi ger stöd till föreningsliv, kommuner

och internationellt samarbete

mucf
.se

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällsfrågor

Distribution MUCF
Box 17801, 118 94 Stockholm
Tfn: 08-566 219 00
e-post: info@mucf.se
webbplats: www.mucf.se
www.facebook.com/mucf.se
www.twitter.com/ungciv